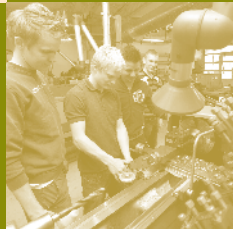

Undervisningsmiljøet på erhvervsuddannelserne 2009

– Evaluering af initiativet ”Bedre skolemiljø”
og af undervisningsmiljøvurderinger

Dét, der virkelig har effekt, er, når vi satser
bredt på at skabe et undervisningsmiljø med
høj grad af trivsel blandt de mange elever.

(Vicedirektør på en erhvervsskole)

Undervisningsmiljøet på erhvervsuddannelserne 2009

– Evaluering af initiativet ”Bedre skolemiljø”
og af undervisningsmiljøvurderinger

Dansk Center for Undervisningsmiljø, DCUM
Maj 2009

Evalueringen er på foranledning af Undervisningsministeriet foretaget af:

Dansk Center for Undervisningsmiljø, DCUM

Blommevej 40, postboks 2077

8930 Randers NØ

Tlf.: 722 654 00

Fax: 722 654 01

E-mail: dcum@dcum.dk

Hjemmeside: www.dcum.dk

Tekst og analyse:

Specialkonsulent Karin Villumsen, DCUM

Redaktionsgruppe:

Chefkonsulent Helle Stenbro og

kommunikationskonsulent Trine Kjær, DCUM

Grafik og layout:

Jørn Rasmussen, www.grafiskdesign.nu

Foto: DCUM

Ansvarshavende:

Centerleder Ole Juhl, DCUM

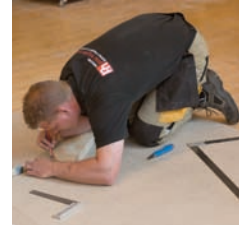
ISBN: 978-8792007-45-7

1 Indledning	7
Skolemiljø eller undervisningsmiljø	7
Erhvervsuddannelsernes kompleksitet.....	7
Rapportens opbygning.....	8
2 Resumé.....	9
3 Metode og databehandling.....	10
4 Kvalitet og prioritering af undervisningsmiljøet på grundforløbet.....	12
Kvaliteten i undervisningsmiljøet på grundforløbet.....	12
Prioriteringer i undervisningsmiljøet.....	13
5 Initiativet ”Bedre skolemiljø”.....	16
Ressourcer	16
Kvaliteten	16
Prioriteringen.....	17
Sammenligninger	18
Tiltag til at forbedre undervisningsmiljøet på grunduddannelsen	19
– som følge af initiativet ”Bedre skolemiljø”	
Har tiltagene virket?	20
Beslutningerne bag tiltagene	20
Konkrete tiltag og projekter på grundforløbet – som følge af initiativet ”Bedre Skolemiljø”	21
6 Undervisningsmiljøet på grunduddannelsen	
– uafhængigt af initiativet ”Bedre skolemiljø”	25
Eksempler på tiltag på grundforløbet uafhængigt af ”Bedre skolemiljø”	26
Beslutningerne bag tiltagene	26

7 Undervisningsmiljøet på hovedforløbet.....	29
Kvaliteten	29
Prioriteringen.....	29
Tiltag til forbedring af undervisningsmiljøet på hovedforløbet.....	31
De konkrete tiltag på hovedforløbet	32
Beslutningerne bag tiltagene på hovedforløbet	34
8 Effekter af initiativet ”Bedere skolemiljø”	35
De prioriterede tiltag til forbedring af undervisningsmiljøet.....	35
Virkelighedens nuancer.....	36
Kendskab til initiativet ”Bedre skolemiljø” og et par ord om målstyring.....	37
Konklusion.....	38
9 Undervisningsmiljøets betydning for fastholdelse af elever	39
Nuancer i frafaldsproblematikken	39
Hvad er vigtigt for fastholdelse?.....	40
Elever med særlige problemer	41
Handlingsplaner for øget gennemførelse	42
Mulige perspektiver på sammenhængen mellem undervisningsmiljø og frafald	42
10 Kvalitetsmåling og benchmarking af undervisningsmiljøet.....	43
Effekten af kvalitetsmålinger.....	43
Værktøj og systemer til kvalitetsmåling.....	43
Opsamling	44
Benchmarking af undervisningsmiljøet.....	44
Muligheder og begrænsninger i benchmarking.....	45
Værktøjer og systemer til benchmarking.....	45
Et bedre undervisningsmiljø?	46

11 Undervisningsmiljøvurdering, UMV	48
Hvordan UMV?.....	48
UMV-processen.....	49
Kortlægning af erhvervsskolernes UMV'er.....	50
UMV-processen skal forbedres.....	52
UMV'en før og efter initiativet "Bedre skolemiljø"	53
12 Konklusioner og anbefalinger.....	54
Erhvervsskolernes generelle fokus på undervisningsmiljø.....	54
Initiativet "Bedre skolemiljø"	55
Udvikling af undervisningsmiljøet.....	56
Kvalitet i undervisningsmiljøet og undervisningsmiljøvurderingerne	56
Anbefalinger	57
Bilag:	
Bilag 1: Faktaark	60
Bilag 2: Interviewguide til kvalitative interview	62
Bilag 3: Resultater af kortlægning af erhvervsskolernes UMV'er	64
Bilag 4: Værktøjer til UMV, kvalitetsmåling og benchmarking.....	66

1 Indledning

Dansk Center for Undervisningsmiljø, DCUM, har på foranledning af Undervisningsministeriet evalueret initiativet "Bedre skolemiljø" på erhvervsuddannelserne. Evalueringen har til formål at afklare, hvordan og hvorvidt initiativet om bedre skolemiljø har påvirket undervisningsmiljøet på erhvervsuddannelserne.

Som supplement til evalueringen af initiativet om bedre skolemiljø blev DCUM også bedt om at kortlægge skolernes fokus på skolemiljø, herunder metoder, værktøjer og udbredelse samt kortlægge skolernes arbejde med undervisningsmiljøvurderinger. Formålet er at skabe et overblik over, hvor meget, hvordan og hvor kvalificeret erhvervsskolerne arbejder med undervisningsmiljøet og undervisningsmiljøvurderingen.

Undersøgelsen er gennemført med fokus på, hvordan erhvervsskolernes ledelse forstår deres undervisningsmiljø. Undersøgelsen og rapporten skal læses i det perspektiv og ikke forstås som et dækkende billede af undervisningsmiljøet på erhvervsuddannelserne, hvor både ledelsen, medarbejdernes og elevernes synsvinkler indgår.

Baggrunden for initiativet "Bedre skolemiljø" er, at det er en del af Velfærdsaftalen, som blev indgået af Regeringen (Venstre og Det Konservative Folkeparti), Socialdemokraterne, Dansk Folkeparti og Det Radikale Venstre den 2. november 2006 i "Aftale om udmøntning af globaliseringspuljen og opfølgning på velfærdsaftalen".

Aftalen indeholder på Undervisningsministeriets område bl.a. 19 initiativer, der skal bidrage til, at alle unge skal have mulighed for at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse, også kendt som 95-pct.-målsætningen. Blandt de 19 initiativer er initiativet "Bedre Skolemiljø". Med initiativet fulgte en takstforhøjelse² på grundforløbselever i årene 2007-2009. Initiativet er således stadig gældende.

Skolemiljø eller undervisningsmiljø

I undersøgelsen og rapporten er begrebet skolemiljø overvejende erstattet af undervisningsmiljø, og hvor det ikke er erstattet, har begreberne samme betydning. Vi har valgt primært at bruge begrebet undervisningsmiljø, dels fordi det refererer direkte til Undervisningsmiljøloven, dels fordi vi mener, at undervisningsmiljø er et bredt og dækkende begreb for de psykologiske, sociale og faglige processer, som eleverne færdes i, samt de fysiske og æstetiske rammer på et uddannelsessted. Andre centrale udtryk, begreber og forkortelser af betydning for forståelsen af undervisningsmiljøområdet er beskrevet på et faktaark, jf. bilag 1.

Erhvervsuddannelsernes kompleksitet

Erhvervsskolerne udgøres af tekniske skoler, handelsskoler, landbrugsskoler, social- og sundhedsskoler, kombinationsskoler og AMU-centre (produktionsskoler indgår ikke i denne undersøgelse). Fælles for erhvervsuddannelserne er vekselsprincippet: at elevens uddannelse består af både skoleforløb og praktikforløb i en virksomhed. Men de mange typer skoler har

¹ Aftalen kan findes på Finansministeriets hjemmeside:

<http://www.fm.dk/Publikationer/2006/Aftale%20om%20udmoentning%20af%20globaliseringspuljen%20omv.aspx>

² Grundforløbstaksameteret er forhøjet på baggrund af flere initiativer. For så vidt angår initiativet "Bedre skolemiljø" udgjorde takstforhøjelsen i årene 2007-2009 samlet 36,6 mio. kr. i 2007-priser.

en meget forskelligartet sammensætning – dels af uddannelsesindgange, dvs. de grundforløb, som eleverne starter på, dels af hovedforløb samt antallet af elever. Dertil kommer, at erhvervsskolernes virkelighed er kompleks. En del har således gymnasiale uddannelser, kursusvirksomhed, erhvervsakademier og diverse samarbejder ind i virksomheder og hele erhvervslivet. Fagligt, pædagogisk og administrativt spænder erhvervsuddannelserne over forskelligartede vilkår, krav og muligheder, og uddannelserne har stor variation og bredde i elevgrundlaget.

Eksempelvis er der således stor forskel på de forventninger til og oplevelser af undervisningsmiljøet, som eleverne har, om de er på et 3 – 5 dages kursus på et AMU-center, på et grundforløb af 10 – 20 eller 40 ugers varighed på en teknisk skole, eller på 1 – 2-årige grundforløb på en handelsskole.

Der er også stor forskel på, hvordan et uddannelses hovedforløb er tilrettelagt, samt hvor den udbydes. Mange skoler er godkendt til at udbyde forskellige grundforløb inden for de 12 forskellige uddannelsesindgange, men de samme skoler er ikke nødvendigvis godkendt til at udbyde den konkrete uddannelse på hovedforløbet – og derudover er der skoler, som slet ikke udbyder hovedforløb. Derfor kan der være stor forskel på, hvad de enkelte skoler har svaret, når vi i undersøgelsen har spurgt til henholdsvis grund- og hovedforløb.

Inden for de enkelte skoletyper er der desuden en meget stor forskel: Fx har en mindre teknisk skole på landet nogle andre vilkår, forudsætninger, værdier, traditioner, problemer, udfordringer og muligheder end en stor teknisk skole eller kombinationsskole placeret i en større by. Der er også stor forskel på, om eleverne går hjem efter kl. 15.30, eller om eleverne bor på kostskole eller skolehjem som en del af deres uddannelsesforløb. Det giver alt sammen nogle forskellige overvejelser om, hvad et godt undervisningsmiljø er for eleverne på den enkelte skole. Denne kompleksitet afspejler rapporten også.

Rapportens opbygning

Rapporten er bygget op omkring strukturen i spørgeskemaundersøgelsen. Først kigger vi generelt på kvaliteten af undervisningsmiljøet på grundforløbet. Dernæst evaluerer og uddyber vi undersøgelsen af undervisningsmiljøet på erhvervsuddannelserne – først i forhold til grundforløbet, som følge af initiativet ”Bedre skolemiljø” og dernæst i forhold til grundforløbet uafhængigt heraf. Vi undersøger/evaluerer også undervisningsmiljøet på hovedforløbet, inden vi præsenterer en delkonklusion på initiativet om ”Bedre skolemiljø”.

Efter delkonklusionen følger et mere generelt kapitel om betydningen af undervisningsmiljøet i forhold til fastholdelse af eleverne på en ungdomsuddannelse. Herefter undersøger vi, hvordan erhvervsskolerne måler kvaliteten af undervisningsmiljøet, hvordan de arbejder med undervisningsmiljøvurderingerne samt hvilke værktøjer og metoder, erhvervsskolerne anvender.

I Rapportens sidste kapitel opsummerer vi de centrale pointer og konklusioner fra undersøgelsen, for at slutte af med en række anbefalinger som Undervisningsministeriet kan tage med i deres drøftelser og overvejelser, når de evaluerer initiativet ”Bedre skolemiljø”, og når de ønsker at se på, hvor udbredt arbejdet med undervisningsmiljø og undervisningsmiljøvurderinger er på erhvervsskolerne.

2 Resumé

På baggrund af spørgeskemaundersøgelsen blandt erhvervsskolernes ledelse, de opfølgende interview med ledelsesrepræsentanter samt kortlægningen af erhvervsskolernes undervisningsmiljøvurderinger tegner rapporten et nuanceret billede af:

- at initiativet ”Bedre skolemiljø” generelt er blevet godt modtaget og ser ud til at have skubbet yderligere gang i erhvervsskolernes fokus på og konkrete tiltag til forbedring af undervisningsmiljøet – primært på grundforløbet. Skolerne giver samtidig udtryk for, at det kan være svært i bakspejlet at vurdere, hvorvidt det er det ene eller andet centrale eller lokale initiativ, der er årsag til det ekstra fokus.
- at kvaliteten af det generelle undervisningsmiljø er højt på erhvervsskolerne, trods forskelle mellem de forskellige skoletyper. De fleste erhvervsskoler prioriterer arbejdet med et godt undervisningsmiljø højt, og det gælder, ifølge ledelsen, både ledelse og medarbejdere. I en vis udstrækning får skolerne inddraget eleverne, om end de angiver, at det kan være svært pga. de varierende perioder med kortere eller længere skoleforløb. Skolerne angiver dog, at det er vigtigt at lytte til eleverne, når undervisningsmiljøet skal vurderes på den enkelte skole.
- at erhvervsskolerne generelt har mest fokus på det psykiske og sociale undervisningsmiljø, især på grundforløbet. Det fysiske undervisningsmiljø tillægger skolerne dog også stor betydning, især på hovedforløbet. Det æstetiske område er den mest oversete del af undervisningsmiljøet på de fleste skoler.
- at erhvervsskolerne generelt har mest fokus på undervisningsmiljøet på grundforløbet i forhold til hovedforløbet, men at der også er undtagelser herfra.
- at erhvervsskolerne generelt har iværksat en bred palet af tiltag til forbedring af undervisningsmiljøet på primært grundforløbet, sekundært hovedforløbet. Desuden at det primært er ledelse og medarbejdere og sekundært eleverne, der er med til at beslutte tiltag.
- at undervisningsmiljøet og fastholdelsesarbejdet for at få flere unge gennem en ungdomsuddannelse går hånd i hånd, dog er frafaldsproblematikken ikke entydig, idet der er faktorer, som skolerne ikke kan eller har svært ved at påvirke.
- at erhvervsskolerne generelt arbejder ret forskelligt med kvalitetsmåling af undervisningsmiljøet, og at mange arbejder med systemer og værktøjer, der er udgiftskrævende. Det samme gælder for de skoler, der indgår i benchmarking af undervisningsmiljøet med andre uddannelsessteder.
- at der er en uoverensstemmelse mellem, hvordan erhvervsskolerne selv mener, de klarer arbejdet med undervisningsmiljøvurderingerne, og hvordan DCUM betragter det. Gennem kortlægningen dokumenterer DCUM, at kun 33 % af erhvervsskolernes UMV'er lever op til lovens krav.

3 Metode og databehandling

Undersøgelsen er gennemført i marts 2009 med databehandling, analyse og opfølgende interview i april 2009. Vi har indsamlet data på tre forskellige måder:

- 1 Spørgeskemaundersøgelse
- 2 Kvalitative interview
- 3 Kortlægning og vurdering af erhvervsuddannelsernes UMV'er.

Undersøgelsen tager udgangspunkt i ledelsens syn på egen erhvervsskoles måde at prioritere og tilrettelægge arbejdet med undervisningsmiljøet på, idet undersøgelsens primære formål er at skabe en viden om og oversigt over, hvordan erhvervsskolerne prioriterer arbejdet med undervisningsmiljøet i forhold til centrale initiativer, lokalt fokus, forskellige problemstillinger, konkrete tiltag til forbedringer, og deres egen vurdering af, om deres måder at arbejde med undervisningsmiljøet på har den ønskede effekt samt endelig, hvordan skolerne måler effekten og kvaliteten af deres undervisningsmiljø. Som konsekvens af dette fokus har vi ikke inddraget elevernes eller medarbejdernes stemmer i denne undersøgelse.

Ad. 1 Spørgeskemaundersøgelsen

Spørgeskemaundersøgelsen er gennemført i termometersystemet³, hvor vi har udsendt skemaet med koder til login med mail. Når skolerne har besvaret skemaet, har systemet automatisk gemt dataene. Vi har bedt skolens kvalitetschef eller den ansvarlige for undervisningsmiljøarbejdet om at besvare spørgeskemaet. Det er således en centralt placeret person, der har besvaret skemaet, frem for lokalansvarlige ude på skolernes afdelinger.

83 ud af i alt 102 erhvervsskoler har besvaret spørgeskemaet, hvilket giver en svarprocent på 81. Vi har modtaget svar fra:

- 18 tekniske skoler
- 24 handelsskoler
- 7 landbrugsskoler
- 15 social- og sundhedsskoler, SOSU-skoler
- 15 kombinationsskoler
- 4 i kategorien andre, som her dækker over AMU-centre.

Erhvervsskolerne er ikke anonyme i undersøgelsen, men fremstår i spørgeskemaresultaterne med koder, så de ikke umiddelbart kan identificeres. Som nævnt er der stor bredde og variation i skoletyperne, og også inden for de enkelte skoletyper er variationen stor og præget af lokale forhold. Denne variation spejler nærværende rapport, idet vi veksler mellem analyser af samtlige erhvervsskoler, der har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen, og analyser, der går tættere på enkelte skoletypers besvarelser.

Vi gør opmærksom på, at nogle af rapportens tabeller i procentudregningerne ikke præcist summerer til 100, hvilket enten skyldes afrundinger, eller at der ikke kan summeres til 100 på grund af flere afkrydsningsmuligheder.

³ Termometeret er et spørgeskema- og benchmarkingsystem, udviklet og drevet af DCUM. Termometeret er primært et selvevalueringsværktøj målrettet uddannelsesstederne til kortlægning af undervisningsmiljøet. Sekundært er Termometeret et generelt spørgeskemaværktøj, DCUM benytter i forbindelse med forskellige undersøgelser inden for undervisningsmiljøområdet. Læs mere om Termometeret i bilag 1: faktaark. Eller se mere på www.termometeret.dk

Ad.2 Kvalitative interview

Vi har over telefonen gennemført 8 kvalitative interview med repræsentanter for uddannelsesstedernes ledelser (se bilag 2 for interviewguide). I udvælgelsen af skoler har vi lagt vægt på, at skolerne repræsenterer land/mindre byer, større byer, større og mindre uddannelsessteder, en geografisk spredning og de forskellige skoletyper, samt at skolerne har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen. De interviewede skoler er fordelt på: 2 tekniske skoler, 2 handelsskoler, 1 landbrugsskole, 1 SOSU skole, 1 kombinationsskole og 1 AMU-center. De kvalitative interview uddyber og afklarer forhold fra spørgeskemaundersøgelsen, og de bidrager dermed til yderligere at kvalificere analysen af spørgeskemadelen og den skematiske kortlægning af undervisningsmiljøvurderingerne.

Ad.3 Kortlægning og vurdering af erhvervsuddannelsernes UMV'er

Kortlægning og kvalitetsvurdering af erhvervsskolernes undervisningsmiljøvurderinger, UMV'er, er sket ved, at vi har målt skolerne op mod lovens krav. Således har skolerne indsendt 91 UMV'er⁴ via en mail til DCUM med et link til deres UMV, som vi har kategoriseret i forhold til kravene i undervisningsmiljøloven - "Lov om elevers og studerendes undervisningsmiljø". Kvalitetsvurderingen beror på, hvordan UMV'erne lever op til lovens krav og ikke på indholdet af de enkelte UMV'er. Kortlægningen og kvalitetsvurderingen af skolernes UMV indgår som et yderligere perspektiv på analysen af erhvervsskolernes arbejde med undervisningsmiljøvurderingen.

Resultater fra kortlægning af UMV'erne er vedlagt som bilag 3 til rapporten.

⁴ Der er tale om 91 unikke UMV'er, indsendt fra 73 forskellige erhvervsskoler. De fleste erhvervsskoler har indsendt én samlet UMV for hele skolen, undtagen to tekniske skoler, én kombinationsskole og én SOSU-skole der har indsendt flere end én UMV, fordi disse skoler har lavet UMV'er fordelt på afdeling eller adresser.

4 Kvalitet og prioritering af undervisningsmiljøet på grundforløbet

Kvaliteten i undervisningsmiljøet på grundforløbet

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at 95 % af de adspurgte erhvervsskoler mener, at kvaliteten af undervisningsmiljøet på grundforløbet generelt set er godt, og at hele 97 % mener, at det psykiske undervisningsmiljø er godt på grundforløbet. Det fremgår af tabel 1 nedenfor, at svarene på spørgsmålene hovedsageligt fordeler sig på svarkategorierne ”ja, i høj grad” og ”ja, i nogen grad” med en lille overvægt til ”ja, i nogen grad”. Det bliver særligt tydeligt, når vi indkredser de tre delområder i undervisningsmiljøet: det psykiske, fysiske og æstetiske undervisningsmiljø på grundforløbet. Som det fremgår af tabel 1 mener:

- 63 % af skolerne, at det psykiske undervisningsmiljø i nogen grad er godt på grundforløbet
- 54 % af skolerne, at det fysiske undervisningsmiljø i nogen grad er godt på grundforløbet
- 43 % af skolerne, at det æstetiske undervisningsmiljø i nogen grad er godt på grundforløbet.

Svaret ”Ja, i nogen grad” kan være udtryk for, at skolerne mener, at undervisningsmiljøet er godt på grundforløbet samtidig med, at det kan gøres bedre. Svaret kan også være udtryk for, at skolerne ikke vil hænges op på at skulle dokumentere, at undervisningsmiljøet på grundforløbet ”i høj grad” er godt. På den måde kan man tolke, at der både er en vis realisme og en vis ydmyghed at spore i svarkategorien ”i nogen grad”. De kvalitative interview underbygger denne tolkning med, at skolerne i interviewene tilkendegiver, at de arbejder aktivt med at gøre undervisningsmiljøet bedre, men at det hverken er simpelt eller ordnet med et snuoptag. Forandringer kræver ofte flerstrengede tiltag, tager tid og skal løbende formes i relation til praksis. Lægger man de positive svarprocenter ”ja, i høj grad” og ”ja, i nogen grad” sammen, som vi har gjort i tabel 1 (se fremhævet kolonne), indikerer tallene en generel høj kvalitet i undervisningsmiljøet på grundforløbet.

Tabel 1

Mener du, at...	Ja, i høj grad	Ja, i nogen grad	Sammenlægning af svarkategorierne ”ja, i høj grad” og ”ja, i nogen grad”	Ja, i mindre grad	Nej, slet ikke	Ved ikke
(3) ...undervisningsmiljøet generelt set er godt på grundforløbet?	47% (39/83)	48% (40/83)	95 % (79/83)	2% (2/83)	0% (0/83)	2% (2/83)
(4) ...det psykiske undervisningsmiljø er godt på grundforløbet?	34% (28/83)	63% (52/83)	97 % (80/83)	1% (1/83)	0% (0/83)	2% (2/83)
(5) ...det fysiske undervisningsmiljø er godt på grundforløbet?	35% (29/83)	54% (45/83)	89 % (74/83)	8% (7/83)	0% (0/83)	2% (2/83)
(6) ...det æstetiske undervisningsmiljø er godt på grundforløbet?	24% (20/83)	43% (36/83)	67 % (56/83)	29% (24/83)	0% (0/83)	4% (3/83)

Det er endvidere positivt, at kun meget få skoler mener, at undervisningsmiljøet ”i mindre grad” er godt på grundforløbet. Her det kun det æstetiske miljø, der stikker ud, idet 29 % af skolerne mener, at det står mindre godt til. Ingen skoler har svaret ”nej, slet ikke”, hvilket indikerer, at der er fokus på alle sider af undervisningsmiljøet, dog klart med vægt på det psykiske og fysiske.

Der tegner sig således et billede af, at skolerne generelt mener, at kvaliteten af deres undervisningsmiljø er ret højt.

Prioriteringer i undervisningsmiljøet

Vi har spurgt skolerne: "Mener du, at der er dimensioner af undervisningsmiljøet, der er vigtigere end andre?" Og det viser sig, at det psykiske undervisningsmiljø tillægges størst betydning og prioriteres højest for de fleste skolars vedkommende:⁵

- 59 % af skolerne angiver, at det psykiske undervisningsmiljø har stor betydning
- 34 % af skolerne angiver, at det fysiske undervisningsmiljø har stor betydning
- Ingen af skolerne har selvstændigt peget på det æstetiske undervisningsmiljø som vigtigere end de andre dimensioner
- 41 % af skolerne mener, at alle tre dimensioner er lige vigtige.

Flere skoler skriver, at det psykiske og sociale undervisningsmiljø er det, eleverne selv peger på som det absolut vigtigste, samt at skolerne også finder det vigtigst, fordi elevernes trivsel, herunder gode relationer, spiller afgørende ind på undervisningen og elevernes faglige læring:

- » Personlig trivsel er en forudsætning for læring.
- » Elever, der ikke trives socialt, har svært ved at lære.
- » På skolen vægter vi relationerne eleverne imellem samt mellem elever og undervisere. Vi tilstræber at skabe et miljø, hvor samværet er i fokus

Andre skriver, at det netop er vigtigt at se på sammenhængen mellem de tre dimensioner:

- » De er på mange måder hinandens forudsætninger og er indbyrdes afhængige...
- » De forskellige dimensioner understøtter hinanden.

Arbejdet med undervisningsmiljøet på grundforløbet prioriteres generelt højt på erhvervsskolerne:

- 96 % angiver, at ledelsen i "høj" eller "nogen grad" prioriterer udviklingen af undervisningsmiljøet på grundforløbet
- 92 % siger, at ledelsen i "høj" eller "nogen grad" også giver medarbejderne mulighed for at prioritere arbejdet med undervisningsmiljøet på grundforløbet
- 80 % af skolerne har angivet, at de i "høj" eller "nogen grad" informerer eleverne på grundforløbet om betydningen af et godt undervisningsmiljø. 16 % mener, at de i "mindre grad" informerer eleverne
- 73 % af skolerne inddrager eleverne i "høj" eller "nogen grad" i at skabe et godt undervisningsmiljø på grundforløbet, mens 24 % gør det i "mindre grad".

Igennem de opfølgende kvalitative interview med flere erhvervsskoler, understreger skolerne betydningen af et godt undervisningsmiljø på grundforløbet. Skolerne beskriver generelt eleverne på grundforløbet som meget unge, og nogle betegner de som skoletrætte, der trænger til

⁵ Spørgsmålet lød i sin helhed: "Mener du, at der er dimensioner af undervisningsmiljøet, der er vigtigere end andre? (sæt gerne flere krydser, hvis du mener, at to dimensioner er lige vigtige)"

særlig støtte for at få en positiv skoleoplevelse, så de ikke dropper ud. Nogle elever er slet ikke afklarede omkring deres valg af uddannelse, og endelig fremhæver man, at eleverne generelt er meget forskellige med hensyn til forudsætninger, forventninger og engagement. Skolerne mener, at eleverne først og fremmest er unge, og derfor vil skolerne gerne skabe et miljø, hvor eleverne kan være unge sammen. De sociale relationer har således ifølge skolerne stor betydning for de unge grundforløbs elever, hvorfor personlig trivsel bliver et anliggende for skolerne.

Skolerne betegner hovedforløbs elever som mere modne eller voksne og langt mere fagligt bevidste og målrettede. Dog giver svarene udtryk for, at der er forskel på elevgrundlaget på de forskellige skoletyper, ligesom der også er stor forskel på undervisningsmiljøet og betydningen af de sociale relationer, samværsformer og aktivitetsmuligheder. Disse aspekter afhænger fx af, om eleverne bor på kostskole eller skolehjem i forbindelse med deres skoleforløb, som så skal kombineres med et fritidsliv.

Hvis man ser på skolernes tiltag til at forbedre undervisningsmiljøet, hvordan er disse tiltag så fordelt på henholdsvis grundforløb og hovedforløb? Fordelingen er næsten ligelig for tekniske skoler, social- og sundhedsskoler samt kombinationsskolerne, som det fremgår af tabel 2.

Landbrugsskolerne har en 100 % ligelig fordeling af tiltag på grund- og hovedforløb. Det forklarer landbrugsskolerne selv med, at alle elever på landbrugsskolerne færdes i de samme lokaler. Desuden er landbrugsskolerne også kostskoler, hvor både elever på grundforløb og hovedforløb bor, mens de er på skoledelen af deres uddannelse. Det giver mulighed for et miljø med tæthed, nærvær og fællesskab i både undervisningen og fritiden. Skolerne peger dermed på, at både fritidsliv og fritidstilbud betyder noget for elevernes oplevelse af undervisningsmiljøet.

Tabel 2

(13) Hvordan er jeres prioritering af tiltag til forbedring af undervisningsmiljøet generelt?	Alle skoler	Tekniske skoler	Handels-skoler	Land-brugs-skoler	SOSU-skoler	Kombi-nations-skoler	Andet (AMU)
Vi laver udelukkende tiltag på grundforløbet	13% (11/83)	0% (0/18)	46% (11/24)	0% (0/7)	0% (0/15)	0% (0/15)	0% (0/4)
Vi laver primært tiltag på grundforløbet	18% (15/83)	22% (4/18)	29% (7/24)	0% (0/7)	7% (1/15)	20% (3/15)	0% (0/4)
Ligelig fordeling af tiltag på grundforløb og hovedforløb	64% (53/83)	78% (14/18)	25% (6/24)	100% (7/7)	93% (14/15)	73% (11/15)	25% (1/4)
Vi laver primært tiltag på hovedforløbet	1% (1/83)	0% (0/18)	0% (0/24)	0% (0/7)	0% (0/15)	0% (0/15)	25% (1/4)
Vi laver udelukkende tiltag på hovedforløbet	0% (0/83)	0% (0/18)	0% (0/24)	0% (0/7)	0% (0/15)	0% (0/15)	0% (0/4)
Ved ikke	4% (3/83)	0% (0/18)	0% (0/24)	0% (0/7)	0% (0/15)	7% (1/15)	50% (2/4)

Som tabellen viser, skiller handelsskolerne og AMU sig ud. På Handelsskolerne er indsatsen for et godt undervisningsmiljø tydeligt placeret på grundforløbet: 46 % af handelsskolerne laver primært tiltag her. Det kan forklares med, at handelsskolens grundforløb typisk varer 1-2 år, inden praktikdelen begynder. Når eleverne kommer på hovedforløbet, kan det være på en anden skole, end hvor de har gået på grundforløbet. Samtidig består hovedforløbet af kortere skoleforløb på 2 – 3 uger. Det opleves mere som kurser for eleverne. Det er altså på grundforløbet, at eleverne har et længere stræk på handelsskolerne, og det er her, skolerne kommer

tæt på eleverne og er med til at afklare, motivere, vejlede, støtte og styrke den enkelte elev i uddannelsesforløbet og i valg af uddannelsesretning. Et forløb på 1-2 år giver desuden gode vilkår for skabe et positivt undervisningsmiljø, når lærerne får et godt kendskab til eleverne, deres sociale relationer mv.

På AMU-centrene er fordelingen af tiltag til et godt undervisningsmiljø på enten grund- eller hovedforløb ikke let at identificere. Det kan skyldes, at AMU primært er et kursuscenter, der udbyder efteruddannelser⁶ til erhvervslivet. Arbejdsmarkedsuddannelserne er dog ikke en del af undersøgelsens felt, hvor AMU-centrene alene er med som udbydere af erhvervsuddannelser. Men selvom AMU-centre udbyder erhvervsuddannelser, kan det i praksis være en anden nærliggende erhvervsskole, der varetager undervisningen på grund- eller hovedforløbet. Erhvervsuddannelserne fylder således ikke meget på AMU-centrene, hvilket understreges i det kvalitative interview, hvor et AMU-center forklarer, at man ikke har tradition for at have helt unge elever, og derfor ikke har prioriteret et socialt og kulturelt stimulerende undervisningsmiljø for eksempelvis grundforløbselever.

⁶ AMU-centrene tilbyder primært arbejdsmarkedsuddannelser, hvilket ikke indgår i nærværende undersøgelse.

5 Initiativet ”Bedre skolemiljø”

91 % af erhvervsskolerne, svarende til 76 af de 83 skoler i undersøgelsen, kender i forskellig grad til initiativet ”Bedre skolemiljø”. 8 %, dvs. 7 skoler, kender slet ikke til initiativet. Det følgende afsnit beror derfor på svarene på spørgeskemaerne fra de 76 skoler, der har kendskab til initiativet.

Ressourcer

Vi spurgte, om skolerne har øremærket ressourcer til konkrete initiativer på grundforløbet som følge af initiativet ”Bedre skolemiljø”? Det viser sig, at 71 % af skolerne har afsat ressourcer, 21 % har ikke afsat ressourcer og 8 procent ved ikke, om der er afsat ressourcer. I de kvalitative interview understreger hovedparten af de interviewede, at de ekstra økonomiske ressourcer, der er tilført skolerne, har muliggjort tiltag, som de ellers ikke ville have haft mulighed for at sætte i værk. En af de interviewede siger:

>> Vi har virkelig fået sat fokus på området – både i ledelsen, blandt personalet og i vores kontakt med eleverne. Det har givet plads til ideer og muligheder, som længe har ligget på standby, fordi økonomien tidligere har været for stram. Og det virker i den helt rigtige retning!

Flere skoler understreger dog i interviewene, at flere af de 19 initiativer i velfærdsaftalen har udløst ekstra ressourcer, og derfor kan det for skolerne være svært at afgøre, hvorvidt det er det ene eller andet initiativ, der bevirker, at skolen afsætter ekstra ressourcer.

Et par skoler siger, at de ikke har afsat ekstra ressourcer i forbindelse med initiativet, fordi de også uafhængigt af initiativet bruger en del ressourcer på at skabe et godt undervisningsmiljø.

Kvaliteten

Vi spurgte også skolerne, om de vurderer, at kvaliteten af undervisningsmiljøet på grundforløbet generelt er blevet højere som følge af initiativet ”Bedre skolemiljø”. Svarene ses af tabel 3:

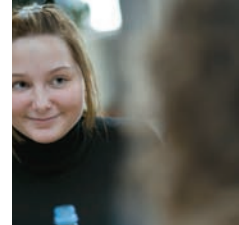
Tabel 3

Hvis du skal sammenligne tiden før og efter initiativet om ’Bedre skolemiljø’ blev iværksat, hvor enig er du så i følgende udsagn...	Helt enig	Lidt enig	Lidt uenig	Helt uenig	Ved ikke
(14b) ...kvaliteten af undervisningsmiljøet på grundforløbet generelt er blevet højere som følge af initiativet om ’Bedre skolemiljø’	12% (9/76)	61% (46/76)	12% (9/76)	1% (1/76)	14% (11/76)

Det interessante er dels de 61 %, der er ”lidt enige” i udsagnet og dels de 13 %, der er ”uenige” i udsagnet om, at kvaliteten af undervisningsmiljøet er blevet bedre på grund af initiativet ”Bedre skolemiljø”.

De 61 %, der er ”lidt enige” har ikke haft mulighed for at uddybe dette i spørgeskemaet, derfor har vi efterfølgende spurgt ind til dette forhold i de kvalitative interview. Her forklarer skolerne det med to primære grunde:

Den ene hovedgrund er, at skolerne enten stadig er i gang med at starte tiltag, eller at skolerne endnu ikke systematisk har iværksat tiltag direkte forårsaget af initiativet ”Bedre

skolemiljø”. Derfor har skolerne ikke gjort tiltagene op i forhold til en kvalitetsvurdering af undervisningsmiljøet på grundforløbet endnu. ”Vi ved ikke nok i forhold til at kunne besvare spørgsmålet, men vi ved jo en masse om skolemiljø”, forklarer en af de interviewede.

Den anden hovedgrund er, at det er svært at afgøre, om kvaliteten af undervisningsmiljøet er blevet højere som følge af initiativet ”Bedre skolemiljø”, eller om det er på grund af andre centrale eller lokale initiativer.

- » Der har i de sidste ca. 10 år været stor fokus på betydningen af et godt undervisningsmiljø og generelt er kvaliteten af undervisningsmiljøet højt”, siger en af de interviewede og fortsætter:
- » Med fokus på undervisningsmiljøområdet – og det er både fokus i form af loven, debat, undersøgelser, initiativet om bedre skolemiljø og flere af de andre velfærdsinitiativer – sker der helt automatisk noget. Der kommer mere systematik, flere aspekter, parametre osv. Det er medvirkende til at skabe en bedre, mere klar definition og forståelse af, hvad undervisningsmiljøet er, hvad det betyder for vores elever, hvordan vi kan gøre det bedre, og hvordan vi kan måle det.

De 13 %, der ikke mener, at initiativet ”Bedre skolemiljø” har gjort en forskel på kvaliteten af undervisningsmiljøet begrunder det primært med, at der i forvejen er stort fokus på undervisningsmiljøet på skolerne. Nogle har også angivet, at der har manglet primært tidsmæssige og sekundært økonomiske ressourcer til at udmønte initiativet tilstrækkeligt.

Endelig har 14 %, svarende til 11 skoler, svaret, at de ikke ved, om initiativet ”Bedre skolemiljø” har gjort en forskel på kvaliteten af deres undervisningsmiljø. Der kan tænkes flere forklaringer på det. Fx kan det hænge sammen med, at skolerne jf. ovenstående ikke (endnu) kan dokumentere en sådan effekt. En anden forklaring kunne være, at der ikke er iværksat flere konkrete tiltag end de i forvejen eksisterende på grundforløbet.

Prioriteringen

Et andet spørgsmål, vi stillede, gik på, om initiativet ”Bedre skolemiljø” havde haft en effekt på prioriteringen af skolens arbejde med udvikling af undervisningsmiljøet på grundforløbet? Tabel 4 giver en oversigt over, hvordan skolerne samlet set har svaret på henholdsvis spørgsmål om:

- ledelsens prioritering af undervisningsmiljøet på grundforløbet
- ledelsens prioritering af, at medarbejderne bruger tid på udvikling af undervisningsmiljøet
- ledelse og medarbejdere i højere grad inddrager eleverne på grundforløbet i arbejdet med at skabe et godt undervisningsmiljø.

Tabel 4

Hvis du skal sammenligne tiden før og efter initiativet om 'Bedre skolemiljø' blev iværksat, hvor enig er du så i følgende udsagn...	Helt enig	Lidt enig	Lidt uenig	Helt uenig	Ved ikke
(14c) ...ledelsen prioriterer i højere grad tid til at udvikle undervisningsmiljøet på grundforløbet nu, end før initiativet trådte i kraft	18% (14/76)	47% (36/76)	16% (12/76)	5% (4/76)	13% (10/76)
(14d) ...ledelsen prioriterer i højere grad, at medarbejderne bruger tid på at udvikle undervisningsmiljøet på grundforløbet nu, end før initiativet trådte i kraft	21% (16/76)	46% (35/76)	13% (10/76)	7% (5/76)	13% (10/76)
(14e) ...ledelsen/medarbejderne inddrager i højere grad eleverne på grundforløbet i arbejdet med at skabe et godt undervisningsmiljø nu, end før initiativet trådte i kraft	22% (17/76)	41% (31/76)	21% (16/76)	5% (4/76)	11% (8/76)

De skoler, der har svaret, at de er "helt enige" i ovenstående udsagn, må være de skoler, der er bevidste om, hvilke tiltag og aktiviteter, det centrale initiativ og de ekstra økonomiske midler har afstedkommet for prioriteringen af deres arbejde med undervisningsmiljøet på grundforløbet.

De skoler, der har svaret, at de er "lidt enige" i ovenstående udsagn, kan sandsynligvis forklares med de samme argumenter som tidligere anført, nemlig at det er svært at afgøre, om en højere prioritering og et højere fokus kan isoleres til at være forårsaget af ét centralt initiativ, eller om det skyldes flere andre forhold, både af lokal karakter og i forhold til centrale udmeldinger.

Sammenligninger

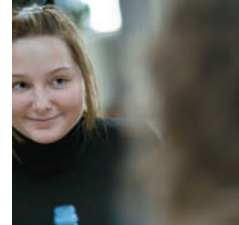
Hvis vi betragter de to enighedskategorier samlet - fra tabel 3 giver det samlet 73 % af skolerne og fra tabel 4 giver det samlet henholdsvis 65 %, 67 % og 63 % - er tallene en tydelig indikation af, at initiativet "Bedre skolemiljø" i det mindste er en medvirkende årsag og for nogle selve årsagen til ovennævnte forbedringer af undervisningsmiljøet.

Når vi lægger uenighedskategorierne ("lidt uenig" og "helt uenig") fra tabel 4 sammen, ser vi en svarfordeling på henholdsvis 19 %, 20 % og 23 %. Disse skoler er således uenige i, at initiativet "Bedre skolemiljø" er anledning til en højere prioritering af undervisningsmiljøet på grundforløbet. Uenigheden begrundes i interviewundersøgelsen med:

- at undervisningsmiljøet i forvejen prioriteres højt af ledelsen
- at ledelsen i forvejen prioriterer højt, at medarbejderne bruger tid på undervisningsmiljøet
- at eleverne i forvejen inddrages meget i arbejdet med undervisningsmiljøet.

Interviewene peger ligeledes på, at det ikke nødvendigvis er initiativet "Bedre skolemiljø", der er årsag til, at erhvervsskolerne prioriterer arbejdet med undervisningsmiljøet højt. Én kommenterer således:

- » Vi går jo ikke rundt og gør vores virkeligheder op i et skema, der er opdelt efter hvilke centrale initiativer, der nu meldes ud. Vores skolemiljø og uddannelses tilbud hænger sammen i hverdagen. Det udvikler sig hele tiden i takt og dialog med tidens krav og muligheder. Vi har længe haft fokus på undervisningsmiljøet, fordi vi har så mange interesser i et godt undervisningsmiljø, og vi lytter rigtig meget til vores elevers synspunkter. Den dialog er guld værd for os.

5.5. Tiltag til at forbedre undervisningsmiljøet på grunduddannelsen – som følge af initiativet ”Bedre skolemiljø”

Som følge af initiativet ”Bedre skolemiljø”, har skolerne, som tabel 5 herunder viser, valgt at igangsætte en vifte af forskelligartede initiativer:

Tabel 5

(14f) Hvilke tiltag til forbedring af undervisningsmiljøet på grundforløbet har I prioriteret højest, som følge af initiativet om 'Bedre skolemiljø'? (sæt gerne flere krydser)	Alle skoler	Tekniske Skoler	Handels-skoler	Land-brugs-skoler	SOSU-skoler	Kombi-nations-skoler	Andet (AMU)
Tiltag til forbedring af det psykiske undervisningsmiljø (fx coaching, lektiecafe, sociale arrangementer, vejledning, mentorordninger, bedre kommunikation og samarbejde, antimobbestrategier, konflikthåndtering mm.)	93% (71/76)	100% (17/17)	91% (21/23)	100% (7/7)	93% (14/15)	92% (11/12)	50% (1/2)
Tiltag til forbedring af det fysiske undervisningsmiljø (fx forbedring af klasselokaler, fællesarealer, computerfaciliteter, toiletter mm.)	54% (41/76)	77% (13/17)	44% (10/23)	29% (2/7)	40% (6/15)	75% (9/12)	50% (1/2)
Tiltag til forbedring af det æstetiske undervisningsmiljø (fx udsmykning i klasselokaler og fællesarealer mm.)	21% (16/76)	41% (7/17)	9% (2/23)	0% (0/7)	20% (3/15)	25% (3/12)	50% (1/2)
Tiltag til forbedring af UMV-processen	26% (20/76)	35% (6/17)	22% (5/23)	0% (0/7)	40% (6/15)	25% (3/12)	0% (0/2)
Andre tiltag	5% (4/76)	24% (4/17)	0% (0/23)	0% (0/7)	0% (0/15)	0% (0/12)	0% (0/2)
Ved ikke	7% (5/76)	0% (0/17)	9% (2/23)	14% (1/7)	7% (1/15)	0% (0/12)	50% (1/2)

Som det fremgår af tabel 5 har næsten alle skoler, 93 %, igangsat tiltag til forbedring af det psykiske og sociale undervisningsmiljø, som følge af initiativet ”Bedre skolemiljø”. Denne prioritering er helt i tråd med, at både skoler og elever fremhæver det psykiske og sociale undervisningsmiljø som det vigtigste for elevernes trivsel, læring, tilfredshed og muligheder for at gennemføre uddannelsen.

Godt halvdelen, nemlig 54 % af skolerne, har også iværksat tiltag til forbedring af det fysiske undervisningsmiljø på grunduddannelsen som en del af ”Bedre skolemiljø”. Det æstetiske undervisningsmiljø er det område, der er færrest tiltag til forbedring på. Det stemmer helt overens med skolerne prioritering af de tre områder: det vigtigste er det psykiske/sociale og det fysiske undervisningsmiljø, og hvis man skal vælge noget fra, bliver det det æstetiske.

Den prioritering kan skyldes, at det æstetiske kan synes at være et diffust område, og skolerne er lidt famlende omkring tiltag herpå. Men det kan også hænge sammen med, at det kan være svært at adskille det æstetiske fra det fysiske, i den forstand at nogle fysiske tiltag også fremmer et æstetisk undervisningsmiljø.

Dog skal det understreges, at flere skoler fremhæver, at det psykiske, fysiske og æstetiske undervisningsmiljø understøtter hinanden, og at de derfor alle er lige vigtige at arbejde med. En teknisk skole fremhæver i det kvalitative interview, at skolen først inden for de sidste par

år er blevet opmærksom på det æstetiske undervisningsmiljø, og begrundet det med, at der næsten ingen piger/kvinder går på skolen. Hvorvidt andre skoler har lignende erfaringer, kan ikke udledes af undersøgelsen, men tanken er alligevel interessant: Er der en sammenhæng mellem sammensætningen af køn på skolen og det undervisningsmiljø, der skabes?

Tabel 5 viser også, at særligt de tekniske skoler og kombinationsskolerne markerer sig ved at have igangsat flest tiltag til forbedring af undervisningsmiljøet på grundforløbet på både det psykiske/socialt, fysiske og æstetiske område samt til kvalificering af selve UMV-processen. Derudover nævner de tekniske skoler også "andre tiltag", hvilket fx dækker over sundhedsprojekter. En skole fortæller, at studerende fra videregående uddannelser underviser deres grundforløbselever i sundhed og motion i praksis. En anden teknisk skole nævner, at de har indført idræt/styrketræning, cykling og løb som tilvalgsfag. En tredje teknisk skole fremhæver, at de uddanner lærerne med henblik på at forbedre deres pædagogiske kompetencer samt ansætter en psykoterapeut til eleverne.

Har tiltagene virket?

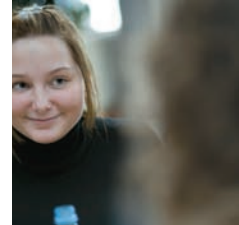
82 % af skolerne i spørgeskemaundersøgelsen har angivet, at tiltagene i høj eller nogen grad har haft en positiv indvirkning på undervisningsmiljøet på grundforløbet, mens 9 % svarer, at det i mindre grad eller slet ikke har haft en positiv effekt på undervisningsmiljøet på grundforløbet. De sidste 8 % har svaret "ved ikke" til spørgsmålet.

Også de kvalitative interview understreger, at skolerne oplever, at deres tiltag virker positivt ind på undervisningsmiljøet på grundforløbet – som én siger: "Det virker som om, at det virker." Udsagnet understreger, at det kan være svært at vide præcis, hvad der virker hvor, samtidig med at der ikke nødvendigvis er foretaget deciderede målinger på effekten af tiltagene. Flere fremhæver dog, at eleverne giver en bedre evaluering end tidligere, samt at flere lærere virker mere tilfredse og glade for nogle af tiltagene, der således også har en positiv effekt på lærernes arbejdsmiljø. Endelig fremhæver næsten alle interviewede skoler, at tiltagene til fremme af et godt undervisningsmiljø virker, idet frafaldet på grundforløbet er reduceret. En af de interviewede siger det på denne måde:

» Tiltagene går på kryds af krav og målsætninger, fx initiativet om bedre undervisningsmiljø og initiativet om handlingsplaner for fastholdelse. Det er aktiviteterne, der tiltrækker de unge, men det er relationerne, der fastholder dem.

Beslutningerne bag tiltagene

De fleste skoler (78 %) har svaret, at tiltagene er blevet til på baggrund af, at ledelse og medarbejdere i fællesskab har prioriteret området, men der er også en del (36 %), der peger på, at ledelsen selvstændigt har prioriteret beslutningen, samt at undervisningsmiljøvurderingen, UMV'en, viste, at der var behov for at gøre en indsats på området (43 %). Endelig har nogle skoler (21 %) peget på, at det var eleverne/undervisningsmiljørepræsentanterne, UMR'erne, der gjorde opmærksom på området⁷. Vi formoder, at det i praksis ofte vil være en kombination af ovenstående begrundelser, idet man tit ser, at ledelsen beslutter at sætte tiltag i gang på baggrund af en forudgående proces, hvor både elever og medarbejdere har været inddraget i forskellig grad og på forskellig vis, fx igennem arbejdet med UMV'en.

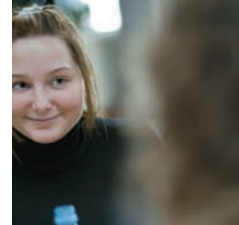
Konkrete tiltag og projekter på grundforløbet – som følge af initiativet ”Bedre Skolemiljø”

I nedenstående skema kan man se, hvilke konkrete tiltag eller projekter til forbedring af undervisningsmiljøet på grundforløbet de forskellige skoletyper har iværksat som følge af initiativet ”Bedre skolemiljø”. Tiltagene er i skemaet kategoriseret efter skolernes betegnelser, og er således ikke udtryk for DCUM’s kategoriseringer, standarder for eller anbefalinger til et godt undervisningsmiljø på grundforløbet. Samlet set rummer nedenstående skema svarene fra 73 af de 83 skoler i undersøgelsen.

Skemaet består af en liste over tiltag/projekter, og ud for hvert tiltag kan man se, hvor mange skoler – inden for hver skoletype – der har startet et sådan tiltag på grundforløbet. Fx har 10 tekniske skoler ud af de 17, der har besvaret spørgeskemaet med kendskab til initiativet ”Bedre skolemiljø”, startet mentorordninger på grundforløbet.

Tiltag/projekter	Tekniske skoler**	Handels skoler	Land-brugs-skoler**	SOSU-skoler	Kombi-nations-skoler**	Andet (AMU)
Mentorordninger (ung-ung-mentor og/eller voksenmentor)	10/17	8/21	0/7	3/15	5/12	0/1
Coaching (lærere som coaches og/eller særligt ansatte elev-coaches)	0/17	6/21	1/7	0/15	3/12	0/1
Psykologordning (fx psykolog ansat på skolen, samarbejde med psykolog efter behov, samarbejde med ungdomspsykiatrisk institution om psykisk svage eller sårbare unge)	1/17	4/21	0/7	3/15	1/12	1/1
Bedre/ændret kontaktlærerordning (fx uddannelse af kontaktlærere i anerkendende ledelse/coaching, styrkelse af samarbejdet mellem kontaktlærere og studievejledere, udvidet kontaktlærertid, flere kontaktlærersamtaler, generel opkvalificering af kontaktlærerrollen, coaching af kontaktlærere)	2/17	4/21	2/7	4/7	1/12	1/1
Styrke sociale/fælles arrangementer (i og uden for skoletiden, fx fredagscafé, introfester, gallafester, lancier, udsmykningsdag, flere fælles faglige arrangementer, elevfester/elevarrangementer, forældrearrangementer, bedre fritidsdel, fokus på spisesituationer, netværksgrupper blandt eleverne, ung-ung-samarbejde, sosu-sommer-sjov, syng julen ind, årets praktiksted med underholdning)	5/17	7/21	2/7	3/15	3/12	0/1
Sund mad (i kantinen, tilbud om morgenmad 2 x om ugen, madordning, ændring af madkulturen til sund kost, frugtordning, oprettelse af sundhedscafé)	2/17	2/21	0/7	2/15	1/12	0/1
Motion og bevægelse (fx i og uden for undervisningstiden, flere motionsmuligheder, volleyballturnering, frivillig boldspil, idrætsarrangementer, udendørs boldspil i pauserne)	3/17	2/21	0/7	0/15	1/12	0/1
Styrkelse af elevinvolveringen (fx i elevrådsarbejdet, supervision af elevrådet, oprettelse af trivselsråd, lokale elevråd, elevcentreret selvevaluering)	5/17	5/21	0/7	1/15	3/12	0/1

Italesættelse af undervisningsmiljøet (fx løbende dialogmøder med eleverne, bedre tilbagemeldinger på evalueringer og trivselsundersøgelser, mere elevinvolvering i UMV-processen, fokusgrupper, løbende vurdering af undervisningsmiljøet vha. Termometeret, lærerdeltagelse i programmer til udvikling af bedre undervisningsmaterialer og –miljø, mere elev- og medarbejderindflydelse, etablering af tværgående projektgruppe, puljer til udmøntning af indkomne forslag til forbedring af de tre områder inden for undervisningsmiljøet)	2/17	7/21	0/7	0/15	2/12	0/1
Fysiske rammer og æstetik (fx ombygning og nyindretning, bedre fællesrum for eleverne, opfriskning af skolen, stillerum, hyggeafdeling, indkøb af møbler og inventar, ny grundforløbsbygning, trådløst IT, elektroniske tavler, mere IT, fornyelse af studievejledning, bibliotek og pædagogisk center med en central tilgængelig placering for eleverne, udsmykning af kantine, indgangsparti, forhal mv., fælles boldbane, cafémiljø, forbedrede rammer på de forskellige afdelinger, bedre udnyttelse af lokaler og værksteder, bedre sammenhæng mellem teori- og praktiklokaler, særlige ungdomsmiljøer, lokaler til forskellige læringsstile)	8/17	4/21	2/7	6/15	6/12	0/1
Lektiecafé/lektiehjælp/ lektielæsning	4/17	3/21	2/7	2/15	1/12	1/1
Mere variation i og støtte til undervisningen (fx øvebutikker til praksisnær undervisning, undervisningstilbud efter 15.30, oprettelse af ”ord- og regneværksted”, ekstra matematik, eventundervisning hvor elever samarbejder på nye måder, studietimer, åbne læringscentre, hvor eleverne kan modtage vejledning efter læringsbehov, lån af pc, biblioteksbetjening, besøg hos elever i virksomhedsforlagt undervisning, eksamenstræning, datacafé)	5/17	3/21	1/7	5/15	1/12	0/1
Bedre vejledning (fx om grund- og hovedforløbsmuligheder, studievejledning, styrkelse af samarbejdet mellem kontaktlærere og studie-uddannelsesvejledere, udvidet vejledning, synlig vejledning)	17	2/21	0/7	2/15	2/12	1/1
Pædagogisk grundlag (fx anerkendende pædagogik, efteruddannelse af lærere, undervisning efter læringsstile og udvikling af materialer til dette)	1/17	1/21	0/7	2/15	1/12	0/1
Andet (fx fastholdelses-medarbejder, etnisk konsulent, social rådgivning, sorgpolitik, samarbejde med kommune og ungdommens uddannelsesvejledningscentre, skole-virksomhedsspil, sms-meddelelser, bedre kontakt med/tæt på eleverne, fokus på aften-/weekendvagtens rolle, antimobning, rygepolitik, selvværd/mestring, stress, undervisning i konflikthåndtering, fokus på omgangstone og sprogets magt, etablering af ungdomsmiljø, socialpædagogisk bistand, fastholdelsestiltag, åben skole, handlingsplan for øget gennemførelse, grundforløbspakker)	3/17	5/21	4/7	3/15	5/12	1/1

Vi tager forbehold for, at skemaet ikke tegner et dækkende billede af de tiltag og projekter, der er på grundforløbet som følge af initiativet "Bedre skolemiljø". En del skoler har skrevet "blandt andet..." eller blot "tiltag på både psykisk, fysisk og æstetisk undervisningsmiljø" og altså ikke angivet alle eller yderligere konkrete tiltag eller projekter. Der er derfor sandsynligvis flere skoler, der har etableret coaching, lektiehjælp eller styrket det sociale miljø, men som har valgt ikke at udspecificere alle tiltag og projekter i spørgeskemaet. Der er også flere skoler, der har etableret grundforløbspakker (nævnt under kategorien Andet), men ikke medtænkt det som et tiltag til forbedring af undervisningsmiljøet eller som en konsekvens af initiativet "Bedre skolemiljø". Grundforløbspakkerne (og andre tiltag) ser skolerne typisk mere som en del af en fastholdelsesstrategi eller handlingsplan for øget gennemførelse i henhold til det politiske (regeringens) krav om at minimere frafald, så flere unge gennemfører en ungdomsuddannelse.

Hvis en skoletype i skemaet ikke står angivet med et tiltag (fx tiltag til mere elevinvolvering eller en psykologordning) kan det således være udtryk for et af følgende punkter:

- at skolen allerede har/gør dette, men at tiltaget ikke er iværksat som følge af initiativet "Bedre skolemiljø"
- at skolen ikke har gjort opmærksom på alle tiltag eller projekter, de har iværksat som følge af initiativet "Bedre skolemiljø"
- at skolen ikke prioriterer et givet tiltag og derfor ikke har det eller har igangsat et givet tiltag
- at den person, der har besvaret spørgeskemaet, ikke har det fulde overblik, fordi arbejdet med undervisningsmiljøet foregår ude i de lokale afdelinger
- at skolen ikke ser det som en del af undervisningsmiljøet, men som en del af andre mål/krav, fx fastholdelses- og gennemførelseskrav, eller som en del af skolens almene eller generelle tilbud/praksis.

Det er vigtigt at være opmærksom på, at der kan være overlap i nogle af ovenstående tiltag, fx i vejledning/studievejledning og kontaktlærerrollen, da kontaktlæreren ofte også har en vejledende funktion i forhold til elevens grund- og hovedforløb. Eller der kan være overlap mellem at styrke elevinvolveringen og at italesætte undervisningsmiljøet.

Endelig er der overlap i skoletyper: Kombinationsskoler er for de flestes vedkommende en sammenlægning af en teknisk skole og en handelsskole eller en landbrugsskole. Kombinationsskoletyperne kan således have godkendelser til flere uddannelsesindgange end de tekniske eller merkantile skoler.

Nogle tiltag/projekter har kørt et stykke tid, andre er i etableringsfasen, mens nogle helt nye og endnu ikke besluttede tiltag er på vej i en demokratisk proces mellem elever, medarbejdere og ledelse.

Igen noterer en del skoler, at de længe har haft fokus på undervisningsmiljøet som et prioriteret område og/eller som en del af skolens kvalitetsarbejde. Nogle skoler skriver (igen), at det er svært eller umuligt at identificere, hvilke tiltag der direkte er iværksat som følge af initiativet "Bedre skolemiljø", og hvilke skolen alligevel ville have iværksat. Et par skoler skriver, at de ingen tiltag har igangsat som følge af initiativet "Bedre skolemiljø".

Hvad fortæller skemaet?

Svarene i skemaet fortæller os, at erhvervsskolerne udviser en høj grad af kreativitet, innovation og energi samt fokus, vilje og engagement i arbejdet med undervisningsmiljøet. Variationen i tiltagene demonstrerer, at der ikke kun findes en eller tre veje til et godt undervisningsmiljø. Et godt undervisningsmiljø skabes gennem mange forskellige faktorer, og det kræver tid, vilje og ressourcer.

Trods den anerkendelse, som DCUM mener, at erhvervsskolerne helt grundlæggende fortjener for deres arbejde med undervisningsmiljøet, kunne man godt have forventet en lidt større variation af tiltag inden for særligt det psykiske og sociale undervisningsmiljø. I lyset af, at dette område af undervisningsmiljøet udpeges som det mest centrale, kan det undre, at tiltagene på tværs af de forskellige skoletyper alligevel er så ensartede. Der er meget fokus på mentorordninger, kontaktlærerrollen, psykologordninger, vejledningsindsatser og elevcoaching, givetvis med mange lokale variationer i praksis.

Man kan spekulere over, hvorfor skolerne har fokus på tiltag af samme art.

Et bud er, at der har været/er en erfaringsudveksling på disse tiltag, og at tiltagene har en positiv effekt i praksis. Et andet bud er, at netop disse tiltag fremhæves særlig positivt fra central politisk og administrativ side. Det indikerer, at et centralt fokus har en effekt i praksis, men DCUM efterlyser en smule mere fantasi og nytænkning i forhold til nye tiltag. Det gælder fx i forhold til projekter omkring de sociale relationer, sprog, omgangstone, håndtering af konflikter, vold, mobning osv. Det gælder også tiltag omkring betydningen af anerkendelse i forhold til trivsel og læring, arbejdet med at fremme motivation og engagement hos eleverne, arbejdet med elevernes alsidige kompetencer og et nyt syn på kategoriseringen af "svage" elever.

Endelig kunne vi også have forventet et større fokus på nytænkning af undervisningsformer for at fremme en større rummelighed på erhvervsskolerne. Det er muligt, at nogle af disse tiltag er indeholdt i de mange forskellige nævnte projekter. Det er svært at se, idet tiltagene kun er listet og ikke yderligere beskrevet.

Den ovennævnte brede vifte af tiltag kunne således med fordel udgøre en basis for en opfølgende indsamling af viden i form af praksiserfaringer.

6 Undervisningsmiljøet på grunduddannelsen – uafhængigt af initiativet ”Bedre skolemiljø”

Undersøgelsen viser, som vi allerede har været inde på, at erhvervsskolerne har arbejdet med og fortsat har fokus på undervisningsmiljøet på grundforløbet uafhængigt af det centrale initiativ ”Bedre skolemiljø”. Som tidligere nævnt giver flere skoler udtryk for, at de ikke i praksis skelner på den måde, da et tiltag til bedre undervisningsmiljø ikke nødvendigvis er afhængigt af centralt udmeldte initiativer. Mange steder er de centrale initiativer da heller ikke kendt på den enkelte afdeling.

Tabel 6 viser, hvilke tiltag til forbedring af undervisningsmiljøet skolerne har prioriteret uafhængigt af ”Bedre skolemiljø”.

Tabel 6

(15) Hvilke tiltag til forbedring af undervisningsmiljøet prioriterer I højest i jeres øvrige arbejde med undervisningsmiljøet på grundforløbet – når vi ser bort fra de tiltag, der evt. er sat i gang i forbindelse med initiativet om ”Bedre skolemiljø”? (sæt gerne flere krydser)	Alle skoler	Tekniske skoler	Handels-skoler	Land-brugs-skoler	SOSU-skoler	Kombina-tions skoler	Andet (AMU)
Tiltag til forbedring af det psykiske undervisningsmiljø (fx coaching, lektiecafe, sociale arrangementer, vejledning, mentorordninger, bedre kommunikation og samarbejde, antimobbestrategier, konflikthåndtering mm.)	78% (65/83)	89% (16/18)	79% (19/24)	86% (6/7)	67% (10/15)	87% (13/15)	25% (1/4)
Tiltag til forbedring af det fysiske undervisningsmiljø (fx forbedring af klasselokaler, fællesarealer, computerfaciliteter, toiletter mm.)	65% (54/83)	78% (14/18)	63% (15/24)	57% (4/7)	60% (9/15)	67% (10/15)	50% (2/4)
Tiltag til forbedring af det æstetiske undervisningsmiljø (fx udsmykning i klasselokaler og fællesarealer mm.)	29% (24/83)	39% (7/18)	33% (8/24)	14% (1/7)	20% (3/15)	27% (4/15)	25% (1/4)
Tiltag til forbedring af UMV-processen	19% (16/83)	28% (5/18)	25% (6/24)	0% (0/7)	13% (2/15)	13% (2/15)	25% (1/4)
Andre tiltag	2% (2/83)	0% (0/18)	0% (0/24)	0% (0/7)	13% (2/15)	0% (0/15)	0% (0/4)
Ved ikke	6% (5/83)	0% (0/18)	4% (1/24)	0% (0/7)	7% (1/15)	7% (1/15)	50% (2/4)

73 % af alle de erhvervsskoler, der har deltaget i undersøgelsen, svarer, at det primært er tiltag til forbedring af det psykiske og sociale undervisningsmiljø, de har igangsat uafhængigt af initiativet ”Bedre skolemiljø”. Særligt de tekniske skoler, landbrugsskolerne og kombinations-skolerne prioriterer tiltag inden for det psykiske undervisningsmiljø på grundforløbet højt.

Men også tiltag til forbedring af det fysiske undervisningsmiljø på grundforløbet prioriteres på erhvervsskolerne. 65 % af alle skoler har svaret, at de prioriterer dette område med tiltag uafhængigt af initiativet ”Bedre skolemiljø”. Igen ligger særligt de tekniske skoler højere, hvilket kan skyldes, at eksempelvis værksteder, udstyr og apparater kræver løbende vedligehold og nyindkøb.

29 % af skolerne i undersøgelsen svarer, at de har igangsat tiltag, der skal forbedre det æstetiske miljø på grundforløbet. Det følger helt i forlængelse af, at en del skoler tidligere i undersøgelsen har peget på, at det æstetiske undervisningsmiljø er mindre vigtigt end det psykiske og det fysiske. Denne prioritering afspejler sandsynligvis, at skolerne vurderer, at det er mest værdifuldt/nødvendigt at anvende ressourcerne til at fremme psykisk og socialt undervisningsmiljø. Det psykiske og sociale undervisningsmiljø kobler skolerne nemlig til målsætningen om at fastholde eleverne i uddannelse. Det skal noteres, at man også kan forklare de færre tiltag på det æstetiske område med, at skolerne vurderer, at det æstetiske miljø allerede ligger på et tilfredsstillende niveau.

Ifølge tabel 6 har i gennemsnit 19 % af alle skoler i undersøgelsen igangsat tiltag til forbedring af selve UMV-processen på grundforløbet uafhængigt af initiativet "Bedre skolemiljø". Her skiller landbrugsskolerne sig ud ved ikke at have igangsat tiltag af denne type, hverken som følge af eller uafhængigt af initiativet "Bedre skolemiljø".

Eksempler på tiltag på grundforløbet uafhængigt af "Bedre skolemiljø"

Næsten halvdelen af alle skoler skriver, at det er de samme tiltag som beskrevet under tiltag til forbedring af undervisningsmiljøet på grundforløbet som følge af initiativet "Bedre skolemiljø". Nedenfor vil vi gengive nogle af de konkrete tiltag og projekter, som skolerne selv skriver, at de har igangsat uafhængigt af initiativet "Bedre skolemiljø".

Eksempler på tiltag inden for det psykiske og sociale undervisningsmiljø på grundforløbet:

- Bedre kommunikation mellem ledelse, medarbejdere og elever
- Bedre afklaring af elevers forventninger og uddannelsesmål
- Flere drengeaktiviteter
- Fokus på at styrke sociale, faglige og adfærdsmæssige forhold blandt eleverne
- Implementering af handlingsplaner for øget gennemførelse af uddannelse
- Udarbejdelse af en antimobbestrategi
- Øget støtte og vejledning til eleverne gennem ungekoordinator, mentor, coach, psykolog
- Fokus på at styrke elevernes sociale kompetencer og målsætninger herfor
- Bedre specialpædagogiske støttemuligheder
- Indførelse/udbredelse af forskellige læringsstile med henblik på at styrke den enkelte elevs måde at lære på
- Udbygning af forældresamarbejdet
- Ændring af rolle og funktion fra kontaktlærer til klasselærer
- Etablering af små hold og elevteams.

Eksempler på tiltag inden for det fysiske undervisningsmiljø på grundforløbet:

- Bedre IT faciliteter, trådløst netværk, aircondition i edb-lokaler, fladskærme
- 24 timers adgang til alle lokaler og værksteder
- Nye bygninger og nye lokaler til grundforløbselever
- Hæve-sænke-borde ved computere
- Læringscafé for alle elever på skolen
- Udbygning af brobygnings- og indskolings-center
- Skolebibliotek og lektiecafé samme sted.

Eksempler på tiltag inden for det æstetiske undervisningsmiljø på grundforløbet:

- Udsmykning og indretning af fælles opholdslokaler
- Indretning af lokaler, så de indbyder til flere fælles aktiviteter, fx bordfodbold og Wii-spil
- Maling, udsmykning af og reoler i klasselokaler
- Politik for udsmykning af lokaler og fællesarealer.

Eksempler på tiltag til fremme af UVM-processen på grundforløbet:

- Lokal konference om undervisningsmiljø med elevoplæg og debat om fx forebyggelse af vold/trusler samt fordele ved fokusgruppemøder med eleverne
- Løbende evalueringer med eleverne
- Bedre efterbehandling af UVM med langt højere inddragelse af medarbejdere og elever.

Eksempler på andre tiltag på grundforløbet:

- Indførelse af en pædagogik, hvor der arbejdes med åbne opgaver
- Flere og bedre fritidsaktiviteter (kostskole)
- Indførelse af kollegial supervision
- Tilbud om eliteidræt
- Tilbud til stærke elever og "young enterprice"
- Nye uddannelses tilbud
- Tilbud om aktivitetsrum og mere fokus på sundhed og motion
- Projekt Grundforløb med bl.a. høj lærernormering, øget fokus på kontaktlærerrollen og kompetenceudvikling af lærerne i forhold til konflikthåndtering.

Beslutningerne bag tiltagene

Også i forhold til ovenstående tiltag er skolerne blevet spurgt, hvad der ligger bag beslutningen om at realisere netop disse tiltag på grundforløbet uafhængigt af initiativet "Bedre skolemiljø". Det er, som tidligere skrevet, svært for skolerne præcist at afgøre, hvad tiltagene udspringer af. En skole skriver således:

» Initiativerne er stort set de samme [på grundforløbet uanset initiativet om "Bedre skolemiljø"], og de er sket med afsæt i flere faktorer, som fx bedre skolemiljø, handlingsplan for fastholdelse eller med afsæt i elevernes evalueringer.

Flere andre skoler har også noteret, at beslutningen er begrundet i deres handlingsplan for fastholdelse. Det indikerer, at handlingsplan for fastholdelse og øget gennemførelse samt skolens arbejde med undervisningsmiljø med fordel kunne integreres eller i hvert fald supplere hinanden i højere grad, end det måske er tilfældet i dag.

Skolerne kan dog godt svare på, hvem der har været med til at træffe beslutningerne om at gennemføre tiltagene. Igen ligger svarene tæt op af svarene for beslutningen om tiltag på grundforløbet som følge af initiativet "Bedre skolemiljø". For tiltag iværksat uafhængigt af initiativet "Bedre skolemiljø" svarer:

- 76 % af skolerne, at ledelse og medarbejdere har prioriteret området og tiltagene
- 41 % af skolerne, at UVM'en viste, at der var behov for at prioritere området

- 33 % af skolerne, at ledelsen har prioriteret området
- 18 % af skolerne, at UMR'erne har gjort opmærksom på behovet for at prioritere området.

Skolerne måtte svare ved at sætte flere kryds. Tallene er således også udtryk for, at der kan ligge flere faktorer og processer bag de tiltag, der er iværksat. Hvis en kortlægning af undervisningsmiljøet (eller en anden eleverevaluering) har peget på nogle problematiske faktorer, kan såvel medarbejdere som UMR'er og ledelsen oplagt blive enige om at gøre noget ved sagen. Igen mener vi, at det er positivt, at langt de fleste tiltag er blevet til på baggrund af en prioritering blandt ledelse og medarbejdere, da det primært er dem, der viderefører et godt undervisningsmiljø for de mange elever, der kommer igennem grundforløbet på en erhvervsuddannelse. Det bør dog ikke hindre, at man involverer eleverne i processen, men det kræver nok - grundet den høje elevgennemstrømning - en systematisk organisering blandt eleverne og velkendte procedurer for elevinvolvering blandt skolens personale og sikkerhedsudvalg.

7 Undervisningsmiljøet på hovedforløbet

Inden vi samler op og vurderer på initiativet ”Bedre skolemiljø”, skal vi runde undervisningsmiljøet på erhvervsuddannelsernes hovedforløb. For selvom initiativet ”Bedre skolemiljø” er udmøntet gennem et øget taxametertilskud til grundforløbet og således ikke direkte vedrører hovedforløbet, så har vi alligevel spurgt til undervisningsmiljøet på hovedforløbet. Vi undersøger området for også at afdække erhvervsuddannelsernes prioriteringer, holdninger og konkrete tiltag inden for undervisningsmiljøet på hovedforløbet.

Kvaliteten

83 % af de deltagende erhvervsskoler i undersøgelsen mener, at undervisningsmiljøet på hovedforløbet generelt set er godt. Kun 1 % mener, at undervisningsmiljøet på hovedforløbet er mindre godt, mens 16 % svarer ”ved ikke”.

Den forholdsvis høje procentdel, der har svaret ”ved ikke”, kan skyldes, at respondenterne ikke har nok kendskab til, hvad der konkret sker på de enkelte hovedforløb, fordi hovedforløb og grundforløb ikke nødvendigvis foregår på samme skole. Desuden er hovedforløbene karakteriseret ved at være af kortere varighed end grundforløbene, hvorfor det er muligt, at der ikke i samme grad som på grundforløbet foregår en løbende evaluering. En af de interviewede skoler peger på, at der kan være stor forskel på skolernes evalueringskulturer:

» Nogle skoler har en berøringsangst for at vurdere fag, læring, personale, miljø. Derfor foregår en evaluering nogle gange overfladisk og tilfældigt med den konsekvens, at evalueringen ikke er brugbar i praksis og dermed uden reel forandringsværdi.

Hvorvidt det er tilfældet eller ej, kan vi ikke konkludere, eftersom det ikke har været genstand for undersøgelsen.

Prioriteringen

Undervisningsmiljøet på hovedforløbet prioriteres ifølge undersøgelsen ikke helt så højt som på grundforløbet:

- 75 % af skolerne har svaret, at ledelsen i ”høj” eller ”nogen grad” prioriterer tid til at udvikle undervisningsmiljøet på hovedforløbet. 8 % har svaret i ”mindre grad”, mens 17 % har svaret ”ved ikke”
- 73 % af skolerne har svaret, at ledelsen i ”høj” eller ”nogen grad” prioriterer, at medarbejderne bruger tid på at udvikle undervisningsmiljøet på hovedforløbet. 9 % har svaret i ”mindre grad” eller ”slet ikke”, mens 18 % har svaret ”ved ikke”.

Igen kan en forklaring på de mange ”ved ikke”-besvarelser være, at prioriteringer vedrørende undervisningsmiljøet på hovedforløbet sker på andre skoler end de skoler, der udbyder grundforløbene.

De forklaringer, skolerne i interviewundersøgelsen fremhæver på svarene ”i mindre grad” eller ”slet ikke” er blandt andet, at der mangler ressourcer, og at fagligheden er mere i fokus

på hovedforløbet end på grundforløbet. Således har alle eleverne på hovedforløbet en uddannelsesaftale med en virksomhed, hvilket gør, at de er mere fagligt målrettede. Skolerne fremhæver også, at eleverne på hovedforløbene er ældre end på grundforløbet, at de er mere afklarede, og at det psykiske og sociale undervisningsmiljø ofte er godt i kraft af den høje faglighed.

En skole påpeger endvidere, at der generelt set ikke er så meget frafald på hovedforløbet som på grundforløbet, og at det mindre frafald giver et bedre, mere målrettet og stabilt elevgrundlag og dermed bedre forudsætninger for et godt psykisk og socialt undervisningsmiljø. En anden skole påpeger, at det fysiske undervisningsmiljø på hovedforløbet er nøje forbundet med undervisernes fysiske arbejdsmiljø, som er i top – det giver en sidegevinst til elevernes fysiske undervisningsmiljø. Derfor kunne man forledes til at konkludere, at der tilsyneladende ikke er så stort behov for at arbejde med undervisningsmiljøet på hovedforløbet som på grundforløbet. Spørgsmålet er dog, om den konklusion holder. Nogle af de større skoler påpeger nemlig, at der (tilsyneladende) er sket en lille stigning i elevfrafaldet på hovedforløbet de sidste par år.

De fleste skoler peger på, at undervisningsmiljøet prioriteres højt på hovedforløbet, som det ses ud af følgende tal:

- 66 % af skolerne har svaret, at ledelsen/medarbejderne i "høj" eller "nogen grad" informerer eleverne om betydningen af et godt undervisningsmiljø på hovedforløbet. 15 % har svaret i "mindre grad" eller "slet ikke", mens 18 % har svaret "ved ikke".
- 62 % af skolerne har svaret, at ledelsen/medarbejderne i "høj" eller "nogen grad" inddrager eleverne i arbejdet med at skabe et godt undervisningsmiljø på hovedforløbet. 22 % har svaret i "mindre grad" eller "slet ikke", mens 16 % har svaret "ved ikke".

Igen kan en forklaring på "ved ikke"-svarene være, at den, der har besvaret spørgeskemaet, ikke har kendskab til, hvordan det foregår lokalt, da skolen fx har outsourcet området til et andet uddannelsessted.

En skole fremhæver, at ledelse og medarbejdere ikke behøver informere eleverne om betydningen af et godt undervisningsmiljø, idet eleverne beskrives som "mere voksne". Man må overveje, om det betyder, at skolen formoder, at eleverne kender til betydningen af et godt undervisningsmiljø. Eller om det skal forstås sådan, at et godt undervisningsmiljø ikke er så relevant for voksne elever?

Nogle har peget på, at man ikke prioriterer at informere eller inddrage eleverne, fordi deres skoleperiode varer så kort tid, at det kan være svært at nå at inddrage dem. Desuden peger en skole på, at det er problematisk, at eleverne ikke når at få tilbagemeldinger på vurderinger/evalueringer på grund af den korte skoleperiode. Andre skoler peger på, at man mangler ressourcer (medarbejdere og tid) til at informere eller inddrage eleverne på hovedforløbet i bestræbelserne på at skabe et godt undervisningsmiljø.

Billedet af, hvordan undervisningsmiljøet på hovedforløbet prioriteres af skolens ledelse, er lettere rodet. På den ene side mener ca. 2/3 af skolerne i undersøgelsen, at de prioriterer undervisningsmiljøet højt på hovedforløbet. På den anden side giver flere af skolerne udtryk for, at eleverne på hovedforløbet er voksne – hvad det så end betyder for undervisningsmiljøet – og at der kan være tale om et øget frafald på hovedforløbet. Endelig peger flere på, at de

korte skoleophold gør det problematisk at inddrage elevernes stemme i arbejdet med undervisningsmiljøet på hovedforløbet. Det rodede billede kan tolkes som om, at der er stor forskel på skolernes prioriteringer, og/eller at det dækker over, at nogle skoler forsøger at finde begrundelser for ikke at gøre mere ud af arbejdet med undervisningsmiljøet på hovedforløbet. Det kan være, at elevernes stemme om dette forhold ville tegne et andet billede.

Tiltag til forbedring af undervisningsmiljøet på hovedforløbet

På hovedforløbet er tendensen for den samlede gruppe af erhvervsskoler, der har deltaget i undersøgelsen, at det psykiske og fysiske undervisningsmiljø bliver næsten lige højt prioriteret: 64 % af skolerne prioriterer tiltag til at forbedre det psykiske undervisningsmiljø, og 62 % af skolerne prioriterer det fysiske. Vægtningen fremgår af tabel 7 nedenfor, hvor vi også kan se en tendens på hovedforløbet til, at det æstetiske område generelt ikke er højt prioriteret (27 %), mens UVM-processen er mindst prioriteret - kun 12 % af skolerne prioriterer tiltag til forbedring heraf.

Tabel 7

(21) Hvilke tiltag til forbedring af undervisningsmiljøet prioriterer I højest i jeres arbejde med undervisningsmiljøet på hovedforløbet? (sæt gerne flere krydser)	Alle skoler	Tekniske skoler	Handels-skoler	Land-brugs-skoler	SOSU-skoler	Kombi-nations-skoler	Andet (AMU)
Tiltag til forbedring af det psykiske undervisningsmiljø (fx coaching, lektiecafe, sociale arrangementer, vejledning, mentorordninger, bedre kommunikation og samarbejde, antimobbestrategier, konflikthåndtering mm.)	64% (53/83)	78% (14/18)	29% (7/24)	57% (4/7)	93% (14/15)	87% (13/15)	25% (1/4)
Tiltag til forbedring af det fysiske undervisningsmiljø (fx forbedring af klasselokaler, fællesarealer, computerfaciliteter, toiletter mm.)	62% (51/83)	83% (15/18)	33% (8/24)	57% (4/7)	67% (10/15)	73% (11/15)	75% (3/4)
Tiltag til forbedring af det æstetiske undervisningsmiljø (fx udsmykning i klasselokaler og fællesarealer mm.)	27% (22/83)	39% (7/18)	13% (3/24)	14% (1/7)	27% (4/15)	33% (5/15)	50% (2/4)
Tiltag til forbedring af UVM-processen	12% (10/83)	11% (2/18)	4% (1/24)	0% (0/7)	27% (4/15)	13% (2/15)	25% (1/4)
Andre tiltag	0% (0/83)	0% (0/18)	0% (0/24)	0% (0/7)	0% (0/15)	0% (0/15)	0% (0/4)
Ved ikke	17% (14/83)	0% (0/18)	46% (11/24)	14% (1/7)	7% (1/15)	0% (0/15)	25% (1/4)

Tekniske skoler

Fordelt på skoletyper ser vi, at de tekniske skoler prioriterer både det psykiske (78 %) og det fysiske (83 %) undervisningsmiljø højt på hovedforløbet, dog vægter de det fysiske undervisningsmiljø højest, hvilket kan hænge sammen med de mange værkstedsfag og værkstedsuddannelser, som kræver rammer og udstyr af høj standard og kvalitet. Der er også en forholdsvis høj procentdel af skolerne, der vægter arbejdet med det æstetiske undervisningsmiljø på hovedforløbet, nemlig 39 % af de tekniske skoler.

Handelsskoler

For handelsskolernes vedkommende er det også en prioritering af det fysiske undervisningsmiljø (33 %) frem for det psykiske undervisningsmiljø (29 %) på hovedforløbet. Dét, der skiller sig markant ud i svarene for handelsskolerne, er, at hele 46 % har svaret, at de ikke ved, hvilke tiltag til forbedring af undervisningsmiljøet på hovedforløbet, skolen prioriterer. Forklaringen er ifølge skolerne selv, at hovedforløbene for handelsskolernes vedkommende ofte er samlet på særlige centre på udvalgte handelsskoler, og derfor har den enkelte handelsskole ikke kendskabet til tiltag og aktiviteter.

Landbrugsskoler

Hos landbrugsskolerne ser vi en helt jævn fordeling af tiltag til forbedring af det psykiske (57 %) og fysiske (57 %) undervisningsmiljø på hovedforløbet. Et gennemgående svar for landbrugsskolerne er, at ingen af skolerne på hverken grundforløb eller hovedforløb har prioriteret tiltag til forbedring af UVM-processen. Det kan skyldes, at UVM-arbejdet forløber tilfredsstillende eller simpelthen ikke prioriteres. Af interviewet med en landsbrugsskole fremgår det, at man prioriterer den løbende kontakt og snak med eleverne, der involveres gennem flere råd og udvalg vedrørende mange forskellige aspekter af deres skoleforløb.

SOSU-skoler

93 % af SOSU-skolerne har svaret, at det psykiske undervisningsmiljø prioriteres højst på hovedforløbet, når det gælder tiltag til forbedring af undervisningsmiljøet. 27 % af SOSU-skolerne prioriterer også både det fysiske og det æstetiske undervisningsmiljø på hovedforløbet. Forklaringen på den klare prioritering af det psykiske undervisningsmiljø ligger sandsynligvis i, at uddannelserne på SOSU-skolerne er karakteriseret ved at være personrelaterede, fx pleje af andre mennesker. Den klare prioritering af det psykiske undervisningsmiljø kan også skyldes, at der også på hovedforløbet er brug for et godt socialt undervisningsmiljø samt personlig og psykisk støtte til en del elever.

Kombinationsskoler

For kombinationsskolerne er svarfordelingen for hovedforløbet næsten den samme som på grundforløbet: Det psykiske undervisningsmiljø prioriteres højst på hovedforløbene (87 %), mens det fysiske følger tæt efter (73 %). Kombinationsskolerne, som ofte er kombinationer af tekniske skoler og handelsskoler/landbrugsskoler, har mange forskellige afdelinger og uddannelser, nogle med værksteder og tungt udstyr. Denne forskellighed i fysiske forhold og rammer kan være en forklaring på, hvorfor det fysiske undervisningsmiljø prioriteres højt af skolerne. 33 % af kombinationsskolerne prioriterer også det æstetiske undervisningsmiljø på hovedforløbet, mens det kun er 13 %, der prioriterer UVM-processen.

AMU-centre

Hos AMU-centrene ser vi en klar prioritering på hovedforløbet af tiltag til at forbedre det fysiske undervisningsmiljø (75 %) og det æstetiske (50 %). Det kan hænge sammen med, at AMU-centrenes primære virksomhed er arbejdsmarkedsrelaterede kurser, og at erhvervsuddannelserne ikke fylder meget på AMU-centrene. Eleverne på AMU-centrene er altså ofte på en uddannelse eller et kursus i en ret kortvarig periode. I interviewet fremhæver AMU-centret,

at det generelt ikke er de helt unge elever, der går på AMU-centrene. Disse forhold gør tilsyneladende, at det psykiske undervisningsmiljø og UMV-processen ikke vægtes så højt som det fysiske og æstetiske undervisningsmiljø⁸.

Sammenligning

Når vi sammenligner, hvordan de forskellige skoletyper har prioriteret tiltag til forbedring af henholdsvis det psykiske, fysiske, æstetiske undervisningsmiljø eller tiltag til forbedring af UMV-processen, ser det ud til, at prioriteringen lader til at afspejle netop den enkelte skoles specielle elevsammensætning, hovedforløbets brancheorienterede faglighed og problemstillinger vedrørende de korte skoleforløb.

De konkrete tiltag på hovedforløbet

Når det kommer til at beskrive de konkrete tiltag til forbedring af undervisningsmiljøet på hovedforløbet har ca. 35 % af de deltagende erhvervsskoler svaret, at det er de samme tiltag som på grundforløbet – både som følge af og uafhængigt af initiativet ”Bedre skolemiljø”. Disse skoler skelner altså ikke særligt mellem initiativer på grundforløb og hovedforløb.

For ca. 65 % af erhvervsskolerne gælder, at de har beskrevet yderligere tiltag til at forbedre undervisningsmiljøet på hovedforløbene. En del skoler gør dog opmærksom på, at tiltag til forbedring af undervisningsmiljøet på grundforløbet også ofte er tiltag, der forbedrer undervisningsmiljøet på hovedforløbet og vice versa. Det kan dreje sig om de fysiske rammer, fx om- eller nybygning, nyt inventar og udstyr, forbedrede IT-muligheder, sund kost og motionsmuligheder – eller om de psykiske vilkår, fx tilbud om psykologordning, mentorordning og coaching.

Eksempler på tiltag til forbedring af det psykiske undervisningsmiljø på hovedforløbet:

- Bedre kontaktlærerordning og praktikkoordination
- Styrket vejledningsindsats
- Fraværskonsulent
- Stresshåndtering
- Sociale arrangementer
- Hensyntagen til at eleverne er ældre og mere modne på hovedforløbet end på grundforløbet.

Eksempler på tiltag til forbedring af det fysiske og æstetiske undervisningsmiljø på hovedforløbet:

- Ændring af de fysiske rammer, så der er bedre arbejdsvilkår
- Mere kvalitativ lokaleudnyttelse
- Forbedrede IT-faciliteter, blandt andet elev-hjemmeside, nye pc'er og projektorer i alle klasselokaler
- Højt sikkerhedsniveau
- Etablering af åbne værksteder og lektiecafé
- Skyggegardiner.

⁸ 4 ud af 6 AMU-centre har deltaget i undersøgelsen. Der ud over findes en række AMU-afdelinger på tekniske eller kombinationsskoler, som ikke selvstændigt har deltaget i undersøgelsen, da de er fusionerede med tekniske skoler. Arbejdsmarkedsuddannelserne er ikke en del af nærværende undersøgelse, hvorfor vi ikke kan tegne et generelt og helt billede af AMU-afdelingernes/centrenes prioriteringer vedrørende undervisningsmiljøet.

Eksempler på tiltag til forbedring af UMV-processen på hovedforløbet:

- Øget elevdeltagelse på uddannelsernes udvalgsmøder
- Mere indhold i elevrådsarbejdet.

Eksempler på andre tiltag til forbedring af undervisningsmiljøet på hovedforløbet:

- Øget og bedre virksomhedskontakt
- Forbedring af undervisningsforløb, så de bliver mere relevante
- Øget elevindflydelse i forbindelse med undervisningen
- Mere værkstedsundervisning
- Etablering af læringscafé.

Mange af de ovenfor listede og særlige tiltag til forbedring af undervisningsmiljøet på hovedforløbene lader til også at kunne være til gavn for undervisningsmiljøet for grundforløbseleverne (jf. skolernes egen påpegning af synergieffekterne nævnt i dette afsnit), med mindre der er tale om fysisk adskilte lokaler og lokaliteter på grund- og hovedforløb.

Enkelte skoler nævner, at der er meget stor forskel på tiltag til forbedring af undervisningsmiljøet fra hovedforløb til hovedforløb, hvilket kan begrunde, at skolerne ikke har anført alle de forskellige tiltag, som de har iværksat på de forskellige hovedforløb. Andre skoler nævner, at deres hold på hovedforløbet er meget små, hvilket gør, at der er en meget tæt og løbende kontakt mellem elever og medarbejdere. Tilsyneladende begrunder det, at man ikke behøver særlige tiltag til forbedring af undervisningsmiljøet på disse hovedforløb.

Beslutningerne bag tiltagene på hovedforløbet

Der er både skolespecifikke beslutninger og centralt udstukne krav bag tiltagene på såvel indgangene på grundforløbet som på uddannelserne på hovedforløbet. Men ud af de svarmuligheder, som skolerne har haft og benyttet i spørgeskemaet, angiver 70 % af skolerne, at ledelsen og medarbejderne sammen har prioriteret området og de igangsatte tiltag og projekter, mens 37 % angiver, at ledelsen har besluttet at prioritere området. 31 % svarer, at undervisningsmiljøvurderingen viste, at der var behov for at prioritere et bestemt indsatsområde, og 14 % svarer, at eleverne eller undervisningsmiljørepræsentanterne har gjort opmærksom på behovet for at igangsætte et tiltag eller et projekt.

Igen ligger der sandsynligvis en flerstrengt beslutningsproces bag de forskellige tiltag. Men det er tydeligt ifølge undersøgelsen, at ledelsen spiller en afgørende rolle, når skolen beslutter, hvilke konkrete tiltag og projekter man prioriterer samt investerer i. Undersøgelsen viser, at det kun 31 % af skolerne, der lader UMV'en indgå som led i beslutningsprocessen, og at det er endnu færre skoler, der har eleverne eller UMR'erne med i beslutningsprocessen. Dette gælder både på grund- og hovedforløb på erhvervsuddannelserne.

8 Effekter af initiativet ”Bedre skolemiljø”

Hvilke effekter har initiativet ”Bedre skolemiljø” på undervisningsmiljøet på erhvervsuddannelserne? For at vurdere det vil vi opsummere og reflektere over de forudgående kapitlers mest centrale budskaber samt supplere med informationer og kommentarer, som repræsentanter for erhvervsskolernes ledelse har givet os gennem spørgeskemaundersøgelsen og de kvalitative interview.

De prioriterede tiltag til forbedring af undervisningsmiljøet

I undersøgelsen har skolerne oplyst, hvilke tiltag og projekter de har iværksat til forbedring af undervisningsmiljøet på grundforløbet, dels på baggrund af initiativet ”Bedre skolemiljø” dels uafhængigt heraf. De har også oplyst de tiltag og projekter, de har prioriteret for at forbedre undervisningsmiljøet på hovedforløbet.

Tabel 8 viser, hvilke tiltag skolerne har igangsat eller prioriteret til forbedring af undervisningsmiljøet på henholdsvis grundforløbet – opdelt efter om de er en følge af eller uafhængige af initiativet ”Bedre skolemiljø” – og på hovedforløbet. Tallene⁹ i tabel 8 tæller svarene fra alle erhvervsskolerne, der har deltaget i undersøgelsen, men ikke fordelt på skoletyper.

Tabel 8

Tiltag/projekt til forbedring af...	På grundforløbet		På hovedforløbet ¹⁰
	Som følge af initiativet ”Bedre skolemiljø”	Uafhængigt af initiativet ”Bedre skolemiljø”	
Det psykiske/socialt undervisningsmiljø	93% (71/76)	78% (65/83)	64% (53/83)
Det fysiske undervisningsmiljø	54% (41/76)	65% (54/83)	62% (51/83)
Det æstetiske undervisningsmiljø	21% (16/76)	29% (24/83)	27% (22/83)
UMV-processen	26% (20/76)	19% (16/83)	12% (10/83)
Andet	5% (4/76)	2% (2/83)	0% (0/83)
Ved ikke	7% (5/76)	6% (5/83)	17% (14/83)

Vi ser primært to tendenser i tabel 8. Den ene tendens er, at langt de fleste skoler har iværksat tiltag eller projekter til forbedringer af undervisningsmiljøet på grundforløbet som følge af initiativet ”Bedre skolemiljø”. Disse skoler har primært rettet deres tiltag mod det psykiske og sociale undervisningsmiljø, sekundært mod det fysiske undervisningsmiljø.

⁹ Skolerne kunne sætte flere kryds, hvorfor der ikke kan ske en sammentælling til 100 % i hver kolonne. Bemærk endvidere, at den procentvise svarfordeling ikke kan sammenlignes med svarkolonnen over tiltag på grundforløbet som følge af initiativet ”Bedre skolemiljø”, idet der her kun er svar fra i alt 76 skoler mod de andre 83 skoler.

¹⁰ Hovedforløbet er ikke en del af initiativet ”Bedre skolemiljø”

Hovedforklaringen er ifølge undersøgelsen/respondenterne, at det er relationerne og det sociale samspil mellem elever og mellem elever og personale, der er vigtigt for elevernes psykiske velbefindende samt deres afklaring i forhold til uddannelse. I de kvalitative interview beskriver skolerne eleverne som unge, der lever i et ungt miljø, også i skolen, hvilket skolen skal afspejle fysisk og kulturelt. Det betyder også, siger skolerne, at der er flere unge, der ikke nødvendigvis er så modne endnu, og derfor ikke altid er afklarede med hensyn til uddannelsesretning.

Den anden tendens, vi kan aflæse i tabel 8, er, at de fleste erhvervsuddannelser, der har deltaget i undersøgelsen, i forvejen eller uafhængigt af initiativet "Bedre skolemiljø", har stort fokus på undervisningsmiljøet og har tiltag i gang for at forbedre det. Det gælder på både grundforløbet og på hovedforløbet.

64 % af skolerne har i undersøgelsen svaret, at de prioriterer ligeligt mellem tiltag til forbedring af undervisningsmiljøet på grundforløbet og hovedforløbet, mens 31 % af skolerne har svaret, at de udelukkende eller primært prioriterer tiltag til forbedring af undervisningsmiljøet på grundforløbet.

Selvom det er positivt, at de fleste erhvervsskoler har et stort fokus på undervisningsmiljøet, gør skolerne igennem de kvalitative interview opmærksom på, at der stadig er meget at forbedre og arbejde på. Et godt undervisningsmiljø opnås gennem mange forskellige tiltag, tilgange og metoder. Virkeligheden ændrer sig desuden hele tiden, og derfor kræver undervisningsmiljøet et kontinuerligt fokus. Dertil vil vi tilføje, at nok peger undersøgelsen på, at skolerne også har fokus på undervisningsmiljøet på hovedforløbet, men samtidig vil vi fremhæve, at en del skoler ikke har samme tilgang til vægtningen af et godt undervisningsmiljø på hovedforløbet som på grundforløbet. Det er vigtigt, at hovedforløbseleverne ikke glemmes i bestræbelserne på at gøre en indsats på grundforløbet.

Virkelighedens nuancer

Hvis vi bliver på grundforløbet, viser der sig også et mere nuanceret billede af virkeligheden, end denne undersøgelses skematiske opdeling. Når det gælder tiltag og projekter til forbedring af undervisningsmiljøet på grundforløbet som følge af eller uafhængigt af initiativet "Bedre skolemiljø", svarer næsten halvdelen af skolerne, at denne skelnen ikke foretages i virkelighedens praksis. Et tiltag på grundforløbet kan nemlig være begrundet i flere parallelle forhold, fx elevevalueringer/elevvurderinger, UMV'ens målinger, initiativet "Bedre skolemiljø", handlingsplan for fastholdelse, videreudvikling af og erfaringer med noget, skolen allerede gør, ønsker fra medarbejderne, sikkerhedskrav samt en afvejning af ressourcer.

Skolerne har flere kommentarer, henholdsvis fra spørgeskemaundersøgelsen og fra de kvalitative interview, på initiativets effekt i praksis:

- » Vi synes selv, at vi gennem mange år har taget undervisningsmiljøet seriøst, og derfor vil nogle af vores svar her bære lidt præg af, at vi i nogle tilfælde ville have gjort det samme for miljøet uanset, at der er specielt fokus på sagerne lige nu fra en række sider... Men vi er helt sikkert glade for de ekstra ressourcer, der tilsyneladende er tilført området øremærket til skolemiljø. I vores optik har man nu nok bare sådan rent politisk først fjernet nogle ressourcer, for derefter at tilbageføre dem (dele heraf) i en øremærket version til forbedring af skolemiljøet." (Kommentar i spørgeskemaet).

- » Initiativet gør ingen forskel i praksis. Vi gør det, vi hele tiden ville have gjort. Et undervisningsmiljø med en høj kvalitet er det, vi lever af” siger en af de interviewede fra en mindre skole i provinsen. Mens andre skoler i interviewene bestemt mener, at initiativet gør en stor forskel for den enkelte skole, fx:
- » Ja, Initiativet har gjort en stor forskel, fordi vi med de ekstra midler har kunnet give plads til nogle ideer, vi ellers ikke ville have haft mulighed for at realisere, fordi økonomien tidligere har været for stram.
- » Ja, det har gjort det muligt for os at investere i nogle bedre sociale rammer og aktiviteter, der er med til at give et mere ungt og livligt miljø.

De fleste erhvervsskoler, 71 % (dvs. 54 ud af 76 skoler), svarer, at de har øremærket ressourcer/midler til konkrete initiativer til forbedring af undervisningsmiljøet på grundforløbet på baggrund af initiativet ”Bedre skolemiljø”. Og 73 % af disse skoler svarer, at kvaliteten af undervisningsmiljøet på grundforløbet generelt er blevet højere som følge af initiativet ”Bedre skolemiljø”. Dog med det nævnte forbehold, at det ikke udelukkende er på baggrund af initiativet ”Bedre skolemiljø”.

Kendskab til initiativet ”Bedre skolemiljø” og et par ord om målstyring

8 % af de deltagende skoler i spørgeskemadelen kender ikke initiativet ”Bedre skolemiljø”. Igennem de kvalitative interview og kommentarer i spørgeskemaet får vi nuanceret kendskabsgraden med, at der er stor forskel på hvordan og hvor meget, skolerne kender til initiativet ”Bedre skolemiljø”. Det spænder fra intet til fuldt kendskab. Flere skoler angiver i interviewene, at de har savnet den direkte og konkrete information fra Undervisningsministeriet. Skolerne fortæller, at de selv har opsøgt deres viden gennem undervisningsministeriets hjemmeside eller gennem nyhedsbreve. Flere skoler understreger betydningen af et generelt mere direkte informationsflow fra Undervisningsministeriet samt et ønske om mere dialog og hensyntagen til lokale skoleforhold.

En del skoler påpeger endvidere i interviewene, at de mange centrale mål, krav og initiativer medfører et større administrativt arbejde, som ifølge disse skoler, ikke gavner deres pædagogiske, faglige eller organisatoriske måde at drive uddannelse på. Skolelederne fortæller, at de centrale krav, der bliver for detailorienterede mere fungerer som administrative spændetrøjer end som incitamenter til en kvalitativ målstyring og skoleudvikling. De efterspørger et bredere ledelsesgrundlag baseret på bredere mål og mere frirum og tillid til skolerne. Det vil, ifølge disse skoler, netop fremme nytænkning, innovation og bedre undervisningsmiljø og med bedre uddannelser til følge.

Målstyring er ikke en del af nærværende undersøgelse, men vi har medtaget ovenstående kommentarer, fordi det tilsyneladende, sammen med informationsflowet mellem Undervisningsministeriet og skolerne, er et vigtigt anliggende for en del skolars måder at angribe og implementere centralt udmeldte krav på.

Konklusion

Samlet set kan vi konkludere, at initiativet ”Bedre skolemiljø” ifølge skolerne er én blandt flere årsager til et øget fokus på et godt undervisningsmiljø på erhvervsskolerne, særligt hvad angår grundforløbet. Initiativet har generelt medført:

- at skolerne har øget deres aktiviteter i forhold til undervisningsmiljøet, og at de har opstartet en vifte af forskellige konkrete tiltag til forbedring af primært det psykiske undervisningsmiljø på grundforløbene (se i øvrigt skema på siderne 21-22)
- at grunduddannelserne generelt har fået et bedre undervisningsmiljø, dog med de forbehold at ikke alle aktiviteter og tiltag endnu kan vurderes, og at det kan være svært blot at pege på én årsag, når det handler om tiltag til bedre undervisningsmiljø.

Det skal igen understreges, at der er stor forskel på skoletyper, herunder selvforståelse, netværk og kulturelle traditioner, fx hvad angår synet på skolens rolle, på eleverne, på undervisningsformer og evalueringer. Endvidere er der forskel i både de lokale og branchemæssige forankringer, skolerne har. Det giver alt sammen forskellige afsæt og udgangspunkter for undervisningsmiljøet og dermed også for, hvordan man vælger at sætte undervisningsmiljøet i fokus og forbedre det.

9 Undervisningsmiljøets betydning for fastholdelse af elever

Fastholdelse og øget gennemførelse er sammen med initiativet ”Bedre skolemiljø” et vigtigt element i Velfærdsaftalen¹¹ og målsætningen om, at minimum 95 % af en ungdomsårgang i 2015 gennemfører en ungdomsuddannelse. Her spiller erhvervsuddannelserne en stor rolle, idet der gennem de sidste år har været en del frafald fra disse uddannelser. Ifølge Undervisningsministeriet er den seneste totale og valide opgørelse over fuldførelse på de erhvervsfaglige uddannelser fra året 2006. Her er fuldførelsesprocenten¹² for grundforløbet på 69 % og for hovedforløbet på 80 %.

Vi har i undersøgelserne, der ligger til grund for denne rapport, ikke spurgt til frafalds- eller fuldførelsesprocenter, idet skolerne er forpligtet til at afrapportere det i en anden sammenhæng. Vores fokus er mere generelt på sammenhængen mellem undervisningsmiljø og fastholdelse. Derfor har vi i undersøgelsen spurgt erhvervsskolerne, om de generelt mener, at undervisningsmiljøet har en betydning for fastholdelse af elever på erhvervsuddannelserne, samt om de særligt mener, at undervisningsmiljøet på netop deres skole har betydning for deres evne til at fastholde eleverne i en uddannelse:

- 94 % af skolerne mener i høj eller nogen grad, at undervisningsmiljøet på erhvervsuddannelserne generelt set har betydning for fastholdelse af elever på erhvervsuddannelserne. Kun 5 % svarer, at undervisningsmiljøet i mindre grad har betydning for fastholdelsen af elever.
- 93 % af skolerne mener i høj eller nogen grad, at undervisningsmiljøet på deres skole har betydning for deres evne til at fastholde eleverne i en uddannelse, mens 6 % mener, at undervisningsmiljøet på egen skole er mindre betydningsfuldt for at fastholde eleverne i uddannelse.

Der er altså blandt erhvervsskolerne bred enighed om, at undervisningsmiljøet har en stor betydning for fastholdelse af elever og dermed for, at flere elever kan gennemføre en ungdomsuddannelse/erhvervsuddannelse.

Nuancer i frafaldsproblematikken

I de kvalitative interview og i nogle nedskrevne kommentarer gør flere skoler os opmærksomme på, at frafald primært er et problem på grundforløbet, idet eleverne her endnu ikke har valgt deres fagspecifikke uddannelse, og flere elever heller ikke har en læreplads. Endvidere fortæller flere skoleledere i interviewene, at særligt de ældre og mere modne elever er meget motiverede for at gennemføre deres uddannelse, og derfor er frafald ikke et problem blandt denne elevgruppe.

Det sidste synspunkt stemmer dog ikke overens med, at vi fra undersøgelsen ”Frafald og undervisningsmiljø på erhvervsuddannelserne og social- og sundhedsuddannelserne” (DCUM 2006) ved, at frafaldet blandt de ældste elever (35+) på erhvervsuddannelserne er omkring tre gange så stort som blandt de yngste elever (15-19 årige). Frafaldsundersøgelsen er dog 3 år gammel, og den øgede politiske og praktiske fokus på bekæmpelse af frafald kan have

¹¹ Jf. Velfærdsaftalen på Finansministeriets hjemmeside: <http://www.fm.dk/Publikationer/2006/Aftale%20om%20udmoentning%20af%20globaliseringspuljen%20omv.aspx> Se også denne rapport side 7.

¹² Se modelberegninger på fuldførelsesprocenter for samtlige uddannelser på Undervisningsministeriets hjemmeside: <http://statweb.uni-c.dk/uvmDataWeb/Default.aspx?report=EAK-fpct-uddannelse>

forårsaget, at frafaldet blandt de ældre elever er minimeret. Derudover spiller erhvervsuddannelsernes forskellige kontekster og lokale forudsætninger ind på betydningen af et godt undervisningsmiljø og af risici for frafald blandt både grundforløbs- og hovedforløbselever.

Frafaldsundersøgelsen fra 2006 dokumenterer, at der er en klar sammenhæng mellem et godt undervisningsmiljø og skolernes evne til at fastholde eleverne i uddannelse. Dette understreger flere skoler endvidere i nærværende undersøgelses kvalitative interview, fx siger én:

» Det har vi vidst længe og længe arbejdet for. Det er jo almindelig sund fornuft, at et godt undervisningsmiljø, hvor man trives og har det godt med sig selv og de andre, er et sted, man gerne vil være.

Frafaldsproblematikken er kompleks og kan anskues fra forskellige vinkler og interesser. Grundlæggende opdeler man frafald i to kategorier: frafald med perspektiv (hvor personen fx flytter til en anden uddannelse eller til job) og frafald uden perspektiv (frafald til ledighed). I frafaldsundersøgelsen fra 2006 problematiseres frafaldskategorien ”frafald med perspektiv” på følgende måde:

» Det er fx en diskussion værd, om en elev, der dropper sin uddannelse til fordel for et ufaglært job på ordinære vilkår, bør kategoriseres som værende MED eller UDEN perspektiv. I nogle tilfælde vil det være det eneste rigtige at gøre, men set i lyset af, at det samlede arbejdsmarked i stadig aftagende grad efterspørger ufaglært arbejdskraft – en udvikling, der formodes at fortsætte – er det langt fra entydigt perspektivrigt.” (Frafald og undervisningsmiljø, DCUM 2006, side 5)

Et vigtigt element i frafaldsdebatten er, at der fx også findes motiverede og såkaldt stærke elever, som risikerer at afbryde deres uddannelsesforløb, hvis de ikke udfordres fagligt, personligt og socialt i deres uddannelse. Undervisningsmiljøet er derfor, sådan som DCUM betragter det, langt fra en entydig størrelse, der kan forbedres med enkelte tiltag, der virker for alle elever – selv om disse tiltag bestemt også har deres berettigelse i en kombination med mere selektive/fokuserede tiltag.

Hvad er vigtigt for fastholdelse?

Vi ved fra frafaldsundersøgelsen og fra ”Undervisningsmiljøer på ungdomsuddannelser – Elevernes trivsel, læring, sundhed og sikkerhed” (DCUM 2007) en hel del om, hvad eleverne finder betydningsfuldt for at fortsætte en uddannelse, som man kan se mening i og, som man er motiveret for. Eleverne fremhæver blandt andet:

- et psykisk og socialt trygt undervisningsmiljø, hvor man kan få støtte og anerkendelse af både de andre elever og af lærerne
- en god omgangstone – både eleverne imellem og mellem elever og lærere
- venskaber og god social kontakt mellem eleverne
- konflikter håndteres konstruktivt
- forebyggelse og bekæmpelse af mobning
- håndtering af stor aldersspredning blandt elever
- en tæt og respektfuld relation til lærerne og at blive set og hørt af lærerne
- konstruktiv feedback fra lærerne
- motiverede, engagerede og fagligt dygtige lærere, der evner at motivere eleverne fagligt.

Eleverne peger ikke umiddelbart på, at det fysiske og æstetiske undervisningsmiljø er vigtigt for fastholdelse. På den anden side peger eleverne ifølge undersøgelserne på, at de er klar over, at det også er vigtigt med gode fysiske rammer, at lokaler, inventar og udstyr er i orden, at der ikke roder, at lys, udluftning mv. samt sikkerhedsforhold er i orden. Men det er det psykiske og sociale undervisningsmiljø sammen med den faglige motivation, der betyder mest for elevernes motivation og for tendensen til at gennemføre uddannelsen.

Vi ved fra skolerne, at også andre faktorer spiller ind på fastholdelsen af elever i en erhvervsuddannelse. Er det en vekseluddannelse, hvor eleven veksler mellem skoleperiode og praktikperiode, er det afgørende, hvordan eleven befinder sig i praktikken. Dette forhold fremhæves også af skolerne i interviewene, fx siger én:

» Det er en udfordring at reducere frafaldet, mens eleven er i praktik ude i virksomheden. Vi har kontakt med eleven i praktikperioden, men ansvaret for eleven er jo i praktikperioden hos virksomheden. Vi forsøger dog trepartskontrakter mellem elev, virksomhed og en medarbejder fra skolen for at drøfte sammenhæng mellem praktik og uddannelse (skoleforløb). Det er enormt vigtigt med samarbejde og gode relationer mellem virksomheder og skole.»

Når eleven er i praktik i en virksomhed, er der ikke tale om undervisningsmiljø, men om arbejdsmiljø, hvor det er arbejdsmiljøloven, der gælder. Vi vil her blot gøre opmærksom på denne problematik, men ikke gå længere ind i den, da vi i denne rapport koncentrerer os om selve skoledelen, jf. Undervisningsmiljøloven og opdraget fra Undervisningsministeriet.

Ud over praktikdelen antager vi, at også andre faktorer betyder noget for motivation og gennemførelse, fx:

- støtte og opbakning fra elevens hjem, omgangskreds og bagland
- forudgående kendskab til branchen
- økonomiske konjunkturer og udbud og efterspørgsel på arbejdsmarkedet, fx om der er mangel på håndværkere
- familieforhold og økonomiske anliggender, fx fritidsjob
- egen motivation og evne til at strukturere sin dagligdag og aktiviteter samt gennemføre forpligtelser
- eventuelt belastende psykiske og sociale forhold.

Elever med særlige problemer

Skolerne fortæller i de kvalitative interview, at nogle elever naturligt falder fra, fordi de ikke er modne til en uddannelse eller har en diagnose, der kræver en særlig indsats, som flere skoler påpeger ikke er en opgave for erhvervsskolerne. Det kan være elever, der kræver decideret behandling og forberedelse på at gennemføre et uddannelsesforløb, fx psykisk syge unge eller sårbare/udsatte unge med kriminelle erfaringer. Det kan ifølge skolerne give problemer og nederlag, når disse typer af elever bliver sendt ud i en erhvervsuddannelse uden, at de er i stand til at gennemføre. Som én af de interviewede skoleledere siger:

» Man kan mærke, at en del kommuner har været i gang med at rydde op i deres restgruppe af unge, som så bliver sendt ud på en erhvervsskole. Dem sender vi tilbage med besked om, at de skal have et andet tilbud. Det kan være en mere afklarende skole som produktions-skole, eller det kan være på nogle af de kommunale ungdomsskoler, som også er gode til at håndtere denne type af elever.

En del skoler tilbyder dog særlige skoletilbud til gruppen af uafklarede unge, enten som fleks- eller grundforløbspakker på egen skole eller som forløb i samarbejde med en produktions- eller højskole.

Handlingsplaner for øget gennemførelse

Siden 2008 har det været lovfæstet¹³, at erhvervsskolerne skal udarbejde og indsende årlige handlingsplaner for øget gennemførelse til Undervisningsministeriet. Planen indeholder præcise mål og strategier for, hvor meget den enkelte skole forventer at nedbringe frafaldet pr. år, samt en beskrivelse af de indsatser, skolerne prioriterer for at nå målsætningen. Disse mål, strategier og indsatser tager bl.a. udgangspunkt i en evaluering af resultater og indsats for øget gennemførelse i det forgangne års handlingsplan. 21 erhvervsskoler med særligt højt frafald modtager desuden i perioden 2008-2009 ekstra finansiering til indsatser for at nedbringe frafaldet. Disse projekter evalueres særskilt i 2010. Alle skoler kan i 2009-handlingsplanerne redegøre særligt for ekstra mål og initiativer til nedbringelse af frafaldet og søge undervisningsministeriet om medfinansiering til det.

En foreløbig opgørelse¹⁴ viser, at frafaldet på erhvervsuddannelserne nedbringes, når skolerne arbejder systematisk og massivt for det.

En af de interviewede skoleledere i undersøgelsen siger om effekten af særlige indsatser:

» Det kan godt være, at mentorordninger, coachordninger, lektiecafé eller ekstra undervisning virker for nogle elever, særligt nogle typer af udsatte elever, og så er det jo godt nok. Men dét, der virkelig har effekt, er, når vi satser bredt på at skabe et undervisningsmiljø med høj grad af trivsel blandt de mange elever.

Mulige perspektiver på sammenhængen mellem undervisningsmiljø og frafald

Undersøgelsen dokumenterer endnu en gang, at undervisningsmiljøet spiller en betydelig rolle i bekæmpelsen af frafald, og at denne problematik langt fra er entydig. Skolerne arbejder tilsyneladende også på flere måder med at øge elevernes gennemførelse af uddannelsen, vel og mærke inden for de områder, hvor skolen kan påvirke gennemførelsen. Undervisningsmiljøet er ét sted, hvor skolerne kan arbejde på den brede palet for de mange elevers trivsel, velbefindende og motivation, men også på den smalle og mere specifikke palet for særlige elevers trivsel, velbefindende og motivation for at gennemføre en uddannelse.

Derfor vil vi pege på, at det kunne være en fordel for skolerne og for eleverne, hvis de mange forskellige lovfæstede krav til fx arbejdet med undervisningsmiljø og til øget gennemførelse kunne organiseres og kobles på en mere overskuelig og hensigtsmæssig måde. Fx kunne den brede betegnelse "undervisningsmiljø" være det begreb, der kan betegne og integrere de andre forhold. Dermed kan det fungere som en strategisk og praktisk ramme om udviklingen af konkrete tiltag, løbende evalueringer mv. Det ville samtidig hjælpe til at forstærke og synliggøre begrebet "undervisningsmiljø" og arbejdet hermed på erhvervsuddannelserne.

¹³ Som en del af opfølgningen på Aftale om udmøntning af globaliseringspuljen og opfølgning på velfærdsaftalen, jf. Undervisningsministeriets hjemmeside: <http://www.uvm.dk/Uddannelse/Erhvervsuddannelser/Om%20erhvervsuddannelserne/Fokusomraader/Gennemfoerelse/Handlingsplaner.aspx>

¹⁴ Jf. pressemeddelelse fra Undervisningsministeriet den 8. april 2009: <http://www.uvm.dk/Uddannelse/Erhvervsuddannelser/Om%20erhvervsuddannelserne/Nyheder/Erhvervsuddannelser/Udd/Erhvervs/2009/April/090408%20Erhvervsuddannelserne%20har%20formindsket%20afald%20kraftigt.aspx>

10 Kvalitetsmåling og benchmarking af undervisningsmiljøet

Vi har i undersøgelsen antaget, at alle erhvervsskoler foretager forskellige typer evalueringer til kvalitetsmåling af undervisningsmiljøet, enten som del af den lovpligtige undervisningsmiljøvurdering eller som led i andre evalueringer, fx elevtilfredshedsundersøgelser eller undervisningsevalueringer på forløb, hold eller afdelinger.

Effekten af kvalitetsmålinger

Til spørgsmålet om, hvorvidt brugen af kvalitetsmålinger har en positiv effekt på kvaliteten af skolens undervisningsmiljø svarer:

- 84 % af skolerne ja i "høj" eller "nogen grad"
- 12 % af skolerne, at kvalitetsmålinger kun i "mindre grad" har en effekt på kvaliteten af skolens undervisningsmiljø
- 4 % af skolerne, at de ikke ved, om brugen af kvalitetsmålinger har en indvirkning på kvaliteten af deres undervisningsmiljø.

Optimalt set kan og skal kvalitetsmålinger ifølge skolerne fungere både som redskab til målstyring og som værktøj til pædagogiske og andre forandrings- eller udviklingsprocesser. Kvalitetsmålinger af undervisningsmiljøet er en indbygget del af en undervisningsmiljøvurdering, der rummer både kortlægning af undervisningsmiljøet, inddragelse af eleverne, fælles vurderinger af kortlægningen med efterfølgende handlingsplaner for indsatsområder og en opfølgning på disse (UMV-arbejdet uddybes i næste afsnit af rapporten). På den måde fungerer en undervisningsmiljøvurdering som et styringsredskab og en kvalitetsindikator på flere planer: På ledelsesplan kan det bidrage til en kvalificeret proces- og målstyring af indsatsområder på undervisningsmiljøet samt kobling til andre strategier, mål og krav. På medarbejderplan eller afdelingsplan kan undervisningsmiljøvurderingen bidrage til kvalitetsudvikling af undervisningsmiljø samt involvering af eleverne på et praksisniveau.

Derfor ser vi det som positivt, at 84 % af skolerne mener, at kvalitetsmålinger af undervisningsmiljøet har en effekt på kvaliteten af undervisningsmiljøet, for det må betyde, at skolerne netop tager pejling af evalueringer og kvalitetsmålinger i forhold til udvikling af praksis. Kvalitetsmålinger og hele evalueringskulturen skal være operationel og kunne bruges til at skabe en løbende dialog/proces om kvaliteten af det arbejde og de tiltag, der laves på den enkelte skole eller afdeling.

Værktøj og systemer til kvalitetsmåling

41 % af skolerne har udviklet deres eget system til at kvalitetsmåle undervisningsmiljøet. Det er en overraskende stor procentdel særligt taget i betragtning, at der findes eksternt udviklede værktøjer og systemer, skolerne gratis eller mod betaling kan benytte.

34 % af skolerne benytter ESB-netværkets¹⁵ værktøj og system til kvalitetsmåling af undervisningsmiljø, mens 27 % af skolerne benytter værktøjssystemet fra Uddannelsesbenchmark¹⁶ til kvalitetsmåling af undervisningsmiljøet. Begge disse værktøjer og systemer er baseret på, at skolerne betaler for ydelsen.

¹⁵ Se bilag 4 for en kort beskrivelse af dette system eller hjemmesiden www.es-benchmarking.dk

¹⁶ Se bilag 4 for en kort beskrivelse af dette system eller hjemmesiden www.uddannelsesbenchmark.dk

16 % af skolerne benytter Termometeret¹⁷ til kvalitetsmåling af undervisningsmiljøet. Termometeret stilles gratis til rådighed som et kortlægnings-, evaluerings- og benchmarking-værktøj, skolerne selv frit kan anvende.

Igennem de kvalitative interview forklarer skolerne, at den lokale evaluering og kvalitetsmåling skal være målrettet og tage udgangspunkt i det lokale miljø og de lokale forudsætninger. Ellers vil resultaterne ikke afspejle de særlige lokale forhold og konkrete problemstillinger, der måtte vise sig. Eftersom formålet med kvalitetsmåling af undervisningsmiljøet netop er at forandre, udvikle og gøre miljøet bedre for og med eleverne, så skal resultaterne være forståelige og til at omsætte eller operationalisere, både i dialog og handling på de enkelte afdelinger og på skolen som helhed. Det er særligt forskellen i brancher - om der er tale om store eller små skoler samt om land- eller byskoler – der er afgørende for, om det er en fordel eller ulempe at benytte egne eller andres evalueringssystemer. Flere af de mindre skoler tilkendegiver, at de foretrækker deres egne systemer, som de i øvrigt har haft (og videreudviklet på) gennem de seneste ca. 10 år. Hvis evaluerings- eller kvalitetsmålingsresultaterne bliver for komplekse, uoverskuelige og for langt fra den nære virkelighed, er det langt sværere at bruge resultaterne til at forandre praksis. I sådanne tilfælde vil værdien af kvalitetsmålingen, efter deres vurdering, være for lille.

Ulemperne ved at benytte egne værktøjer, sådan som DCUM ser det, er, at:

- det kan være tidskrævende at udvikle
- det kan være tilfældigt, hvordan systemet er udviklet
- det ikke er sikkert, at der spørges dækkende og bredt nok
- der kan være en tendens til at overse eller undgå emner, som kan være problematiske og eventuelt kollidere med personalets interesser
- der kan være en risiko ved at forveksle fx tilfredshed med kvalitet
- egne udviklede værktøjer er ikke brugbare til benchmarking, hvor man sammenligner med andre uddannelsesinstitutioner.

Opsamling

Undersøgelsen viser, at der er stor forskel på, hvilke værktøjer og systemer, skolerne bruger til kvalitetsmåling af undervisningsmiljøet. Det er muligt, at skolernes kvalitetsmålingssystemer også skal omfatte andet end undervisningsmiljøet, hvilket dog ikke har været et anliggende i vores undersøgelse. Men brugen af værktøjer og systemer til kvalitetsmålinger er udbredt blandt erhvervsuddannelserne, og de fleste af skolernes ledelser angiver da også i undersøgelsen, at kvalitetsmålinger er frugtbare for udviklingen af undervisningsmiljøet. Hvorvidt dette synspunkt deles af medarbejdere og elever ved vi ikke, idet deres stemmer ikke er inddraget i nærværende undersøgelse.

Benchmarking af undervisningsmiljøet

Når det kommer til spørgsmålet om benchmarking af undervisningsmiljøet, svarer:

- 63 % af skolerne, at de benchmarker undervisningsmiljøet med andre uddannelsesinstitutioner

- 31 % af skolerne, at de ikke benchmarker deres undervisningsmiljø med andre uddannelsesinstitutioner
- 6 % af skolerne, at de ikke ved, om de bruger benchmarking på undervisningsmiljøet.

De 63 % skoler, der benchmarker deres undervisningsmiljø med andre uddannelsesinstitutioner, svarer til 52 erhvervsskoler ud af 83 i undersøgelsen. Ud af de 52 skoler mener:

- 60 % at brugen af benchmarking i ”høj” eller ”nogen grad” har en positiv effekt på kvaliteten af deres undervisningsmiljø
- 17 % at brugen af benchmarking kun i ”mindre grad” har en positiv effekt på kvaliteten af deres undervisningsmiljø
- 20 % ved ikke, om brugen af benchmarking har en positiv effekt på kvaliteten af deres undervisningsmiljø.

Det vil sige, at 37 % af de skoler, der bruger benchmarking, anvender ressourcer herpå, selv om de ikke ved, hvad de får ud af det, eller mener, at de kun får lidt ud af det.

Muligheder og begrænsninger i benchmarking

Benchmarking ser vi i DCUM som en måde, hvorpå skolerne og uddannelsesinstitutionerne kan udveksle viden og erfaring med hinanden, så det kan bidrage til refleksion over og inspiration til ens eget undervisningsmiljø. Igen mener vi, at man må tilstræbe, at benchmarking giver mening på ledelses- og praksisniveauet, så det kan bidrage til at kvalitetsudvikle skolers undervisningsmiljø. Ikke alle i undersøgelsen lader til at være enige heri, ligesom erfaringerne i praksis for en dels vedkommende afviger fra DCUM's idealer. I den forbindelse vil vi opfordre til, at den enkelte skole grundlæggende vurderer, hvad man vil og kan opnå gennem brugen af benchmarking, så det bliver muligt at anvende den i praksis. Derudover kan resultaterne fra vores undersøgelse tyde på, at brugen af benchmarking skal kvalificeres eller på anden måde videreudvikles, hvis den skal nå ud over et ledelses- og målstyringsniveau og ud i den pædagogiske og didaktiske praksis.

I interviewene fremhæver en stor del af skolerne, at det er vigtigt, at man kan identificere sig med dem, man sammenligner sig med - så fx tekniske skoler ønsker at sammenligne sig med tekniske skoler eller helt ud på brancheniveau, at hotel- og restaurantskoler eller elektrikerskoler ønsker at sammenligne sig med samme brancheskole.

Endvidere fremhæver skolerne, at benchmarking ikke er noget i sig selv. Det, der gør benchmarking nyttigt og inspirerende, mener de, er kontakten og dialogen med de andre skoler i netværket eller dem, man sammenligner sig med – med andre ord er der her tale om benchlearning: At man lærer noget af hinanden. Resultaterne af benchmarking kan bruges til at sætte fokus på nogle skoler og tiltag, der klarer sig særligt godt eller har særlige problemstillinger, så de kan besøge hinanden eller på anden vis mødes og drøfte, hvorvidt det er muligt at lære af hinandens erfaringer og praksis.

Nogle skoler understreger dog, at det ikke er muligt at overføre et skoletiltag til en anden skole, da de mener, at der er lokale grunde og årsager til, at noget bliver en succes et sted og ikke et andet. Derfor kan der ifølge disse udtalelser kun være tale om inspiration.

Værktøjer og systemer til benchmarking

13 % af de skoler, der bruger benchmarking, har sammen med andre skoler udviklet deres eget system til benchmarking af undervisningsmiljøet. 42 % af de skoler, der bruger benchmarking, benytter betalingssystemet og netværket fra ESB-netværket, mens 44 % bruger betalingssystemet fra Uddannelsesbenchmark (se bilag 4 for en nærmere beskrivelse af systemerne). Kun 6 % af benchmarkingskolerne benytter det gratis system Termometeret til dette formål.

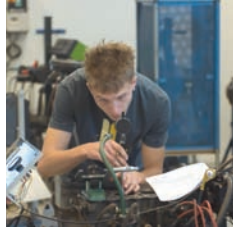
Det er tankevækkende, at så mange skoler vælger at bruge betalingssystemer til kvalitetsmåling og benchmarking, når de samme ydelser kan opnås gratis og mere fleksibelt gennem det offentligt tilgængelige værktøj Termometeret, som løbende udvikles og udbygges. Det er dog muligt, at Termometeret ikke er særligt kendt på erhvervsskolerne, idet Termometeret er udviklet senere end de andre systemer og værktøjer, som er nævnt i rapporten. Derfor vælger mange skoler givetvis at anvende det system/værktøj, som man kender og har anvendt tidligere, idet det umiddelbart er lettest at bruge igen. Skolerne kunne dog med fordel bruge deres ressourcer anderledes.

Et bedre undervisningsmiljø?

Vi har spurgt skolerne, hvad de synes, deres skole mangler at udvikle for at få et bedre undervisningsmiljø. Skolerne peger på en række forskellige faktorer og udviklingsområder – her nævnt i tilfældig rækkefølge:

- Bedre fysiske og æstetiske rammer
- Flere lokaler og fleksible elevfaciliteter
- Etablering af stilleområder og områder til gruppearbejde
- At blive samlet på én adresse
- Bedre mentorordninger
- Kompetenceudvikling af lærere
- Elevcoaching
- Socialpsykologisk bistand
- Mere sammenhold mellem eleverne, muligheder for aktiviteter i fritiden (indendørs og udendørs) samt etablering af elevmiljø
- Mere kontakt og dialog med den enkelte elev omkring personlige forhold (kost, personlig fremtræden, livsstil mv.)
- Mere inddragelse af og dialog med eleverne. At få eleverne engagerede i undervisningsmiljøarbejdet
- En klar evalueringskultur og styrkelse af løbende kvalitetsprocesser
- Viden om opfølgning på undersøgelser og konkrete værktøjer til opfølgingsplaner
- Netværk og benchmarkingsystemer
- Mere fokus på fagligheden, øget fokus på læringsstile samt mere fokus på læsesvage elever
- Et bedre grundforløb
- Sammenhæng i de mange forskellige tiltag
- Flere ressourcestærke elever og mere ansvarlighed fra elevernes side.

Flere skoler skriver, at de ikke ved, hvad de mangler at udvikle. Andre skoler skriver, at de er tilfredse med deres undervisningsmiljø ud fra deres løbende evalueringer. Endelig er der også

en skole, der mener, at arbejdet med undervisningsmiljøet er meget svært på erhvervsuddannelserne, dels på grund af de korte skoleforløb, dels fordi gruppen af elever er meget uhomogen med hensyn til alder, forudsætninger og motivation.

For at realisere et bedre undervisningsmiljø peger ca. 1/3 af skolerne på behovet for flere ressourcer i form af:

- penge (til det fysiske og æstetiske undervisningsmiljø)
- mere personale-tid til kontakt med eleverne
- færre elever pr. klasse/hold
- flere medarbejdere
- afbureaukratisering.

Listen over skolernes egne forslag til, hvad de endnu mangler at udvikle for et godt undervisningsmiljø er ikke fyldestgørende. Den afspejler dog forskellige niveauer i indsatsen. Nogle ideer afspejler den enkelte skoles konkrete forbedringsbehov og ønsker i form af fx etablering af stilleområder eller ønsket om at blive samlet på én adresse. Andre forslag er mere generelle, fx ønsket om mere elevinddragelse, ønsket om mere viden om opfølgning på undersøgelser og konkrete værktøjer til opfølgingsplaner, ønsket om en klar evalueringskultur og ønsket om mere sammenhæng i tiltagene.

11 Undervisningsmiljøvurdering, UMV

Det sidste emne, vi vil belyse i rapporten vedrører erhvervsskolernes arbejde med den lovpligtige undervisningsmiljøvurdering, UMV¹⁸. Skoler har svaret på spørgsmål om UMV'en i spørgeskemaet samt indsendt mail til DCUM med et direkte link til skolens UMV.

Formålet med at belyse dette emne er at skabe et overblik over, hvordan skolerne arbejder med UMV'en, og hvorvidt UMV'erne lever op til de formelle kvalitetskrav. Endelig er formålet også at belyse, hvorvidt initiativet "Bedre skolemiljø" har været med til at kvalificere arbejdet med UMV'erne på erhvervsskolerne.

Hvordan UMV?

En undervisningsmiljøvurdering kan laves samlet for hele skolen, eller man kan vælge at udarbejde en UMV på hver afdeling, hvor der er en sikkerhedsgruppe. Tabel 9 viser, hvordan skolerne der har deltaget i undersøgelsen har svaret:

Tabel 9

(29) På hvilket niveau udarbejder I jeres undervisningsmiljøvurdering, UMV?	
Vi har lavet en UMV samlet for hele skolen med inddragelse af de enkelte afdelinger	58% (48/83)
Hver afdeling laver deres egen UMV	34% (28/83)
Vi har endnu ikke lavet en UMV	8% (7/83)

De fleste erhvervsskoler, (58 %) vælger altså at lave en UMV samlet for hele skolen, mens 34 % laver en UMV på afdelingsniveau. At de sidste 8 % endnu ikke har lavet en UMV, kan undre, idet der har generelt fra skolernes side været stor opmærksomhed på betydningen af dialogen med eleverne og den fremadrettede proces og værdi, der er i UMV'en. Nogle af skolerne skriver, at UMV'en er blevet nedprioriteret til fordel for andre opgaver. En skole skriver, at deres UMV indgår i de obligatoriske APV'er. En anden skole skriver, at UMV-arbejdet laves kvalitativt med 4 årlige møder med repræsentanter for alle elevhold, hvortil kan bemærkes, at der ifølge loven er metodefrihed, men UMV'en skal nedskrives. En sidste skole skriver, at de planlægger at gennemføre deres UMV i 2009.

Ud af de 76 skoler, som i undersøgelsen melder, at de har lavet en UMV, har 71 skoler, svarende til 93 % af de deltagende skoler, udarbejdet en UMV inden for de sidste tre år. Kun 5 skoler, svarende til 7 %, har lavet en UMV i 2005 eller tidligere. Ifølge loven skal skolerne udarbejde en UMV minimum hvert tredje år, eller når der sker forandringer med væsentlig betydning for undervisningsmiljøet.

41 % af skolerne laver en UMV hvert år, mens 25 % laver en UMV med 1-2 års mellemrum og 30 % laver deres UMV med 3 års mellemrum. For de sidste 4 % går der mere end 3 år imellem, hvilket således ikke lever op til lovens krav om minimum hvert tredje år.

UMV-processen

Skolerne bruger forskellige metoder og værktøjer til UMV-processen:

- 43 % af skolerne bruger metoder og værktøjer udviklet af eksterne udbydere (heraf benytter 12 % metoder og værktøjer fra DCUM)
- 41 % af skolerne har udviklet egne metoder og værktøjer med inspiration fra andre (heraf 11 % med inspiration fra DCUM)
- 13 % af skolerne har selv udviklet eget materiale fra bunden
- De sidste 3 % ved ikke, hvilke metoder og værktøjer de har benyttet i udarbejdelsen af deres UMV.

Fra kommentarer i spørgeskemaet og de kvalitative interview fremgår det, at skolerne lægger stor vægt på elevernes tilbagemeldinger og svar i spørgeskemaerne. Nogle fremhæver, at de eksternt udviklede spørgeskemaer har den fordel, at der her spørges ind til noget, som skolen ikke selv havde tænkt ville være relevant, men som viser sig at være nyttig viden. Andre fremhæver, at UMV-processen skal være båret af dialog og ikke gemmes til et anonymt spørgeskema, man udsender en gang hvert eller hvert tredje år, og hvor eleverne ikke selv kan mærke konsekvenserne af de forbedringer, der bliver lavet. Hvordan skolerne tilrettelægger UMV-processen varierer meget mellem skoletyperne samt i forhold til skolernes lokale vilkår og traditioner for samarbejde.

Tabel 10 viser skolernes svar på, hvordan de har udarbejdet deres UMV.

Tabel 10

I forbindelse med selve udarbejdelsen af jeres UMV, har I da...	Ja	Nej	Ved ikke
(29c) ...inddraget eleverne?	76% (58/76)	18% (14/76)	5% (4/76)
(29d) ...foretaget en kortlægning af undervisningsmiljøet?	76% (58/76)	13% (10/76)	11% (8/76)
(29e) ...foretaget en beskrivelse og vurdering af undervisningsmiljøet på baggrund af resultaterne fra kortlægningen?	59% (45/76)	32% (24/76)	9% (7/76)
(29f) ...udarbejdet en handlingsplan for udbedringen af eventuelle problemer i undervisningsmiljøet?	79% (60/76)	17% (13/76)	4% (3/76)
(29g) ...udarbejdet retningslinjer for opfølgning på handlingsplanen?	63% (48/76)	30% (23/76)	7% (5/76)
(29h) ...offentliggjort jeres UMV på jeres hjemmeside?	83% (63/76)	12% (9/76)	5% (4/76)

Når en UMV ifølge lovens krav blandt andet skal afdække, hvordan eleverne fungerer i og oplever deres undervisningsmiljø, er det bemærkelsesværdigt, at 18 % af skolerne ikke har inddraget eleverne i udarbejdelsen af UMV'en. Det kan dog dække over, at skolerne mener, at eleverne ikke er repræsenteret i en arbejdsgruppe omkring udarbejdelsen af UMV'en, men at de dog på anden vis er blevet spurgt. De kvalitative interview understreger, hvad flere har kommenteret i spørgeskemaet: at det kan være svært at engagere eleverne i UMV-arbejdet, blandt andet på grund af korte skoleophold for norges vedkommende.

For de fire lovpligtige faser¹⁹ i UMV'en ser billedet, ifølge skolernes egen vurdering, ud som følger:

- 76 % af skolerne har foretaget en kortlægning af undervisningsmiljø, mens 13 % ikke har
- 59 % af skolerne har foretaget en beskrivelse og vurdering af undervisningsmiljøet på baggrund af resultaterne fra kortlægningen, mens 32 % ikke har
- 79 % har udarbejdet en handlingsplan for eventuelle problemer i undervisningsmiljøet, mens 17 % ikke har
- 63 % har udarbejdet retningslinjer for opfølgning på handlingsplanen, mens 30 % ikke har.

Ud fra disse informationer lever mange erhvervsskoler ikke op til kravene om en fulgyldig UMV, som rummer alle fire faser. Det kan dog være, at fase 2, som er beskrivelse og vurdering af resultater fra kortlægningen, er indeholdt i en rapport, kortlægningen ofte generer, eller at beskrivelsen og vurderingen er begrundet i handlingsplanen for et bedre undervisningsmiljø. At der ikke er udarbejdet retningslinjer for opfølgning på handlingsplanen, er i praksis ikke ensbetydende med, at der ikke bliver fulgt op på UMV'en og de tiltag, der iværksættes for et bedre undervisningsmiljø. Loven foreskriver dog, at UMV'en som dokument skal indeholde disse forskellige faser. Endvidere skal UMV'en, ifølge Lov om gennemsigtighed og åbenhed i uddannelserne m.v., offentliggøres på uddannelsesstedets hjemmeside²⁰. Kun 83 % af skolerne i spørgeskemaundersøgelsen har offentliggjort UMV'en på deres hjemmeside. Ud fra ovenstående gennemgang må vi her konkludere, at vi finder det tvivlsomt, at der er tale om fulgyldige UMV'er, som foreskrevet i loven.

Kortlægning af erhvervsskolernes UMV'er

Vi kan perspektivere ovenstående i forhold til en generel kortlægning og vurdering af erhvervsskolernes UMV'er, som er gennemført samtidig med spørgeskemabesvarelsen. Samtlige erhvervsskoler nemlig også blevet bedt om at sende en mail til DCUM med et direkte link til deres UMV. Formålet har været at kortlægge, hvordan skolernes UMV'er lever op til de kvalitetskrav, som undervisningsmiljøloven foreskriver. Kravene til UMV'en er:

Krav I: Fase 1: Kortlægning af uddannelsesstedets fysiske, psykiske og æstetiske undervisningsmiljø.

Krav II: Fase 2: Beskrivelse og vurdering af eventuelle undervisningsmiljøproblemer.

Krav III: Fase 3: Udarbejdelse af handlingsplan, hvor det fremgår, i hvilken rækkefølge de konstaterede problemer skal løses.

Krav IV: Fase 4: Forslag til retningslinjer for opfølgning på handlingsplanen

Krav V: UMV'en skal afspejle elevernes mening om undervisningsmiljøet på uddannelsesstedet.

Krav VI: UMV'en skal revideres, når der sker ændringer, der har betydning for undervisningsmiljøet – dog mindst hvert 3. år.

¹⁹ De fire faser er: 1) kortlægning, 2) beskrivelse og vurdering, 3) handlingsplan og 4) retningslinjer for opfølgning. Se bilag 1 for en uddybning.

²⁰ Se loven på retsinformation.dk: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=23921>. Vi henviser endvidere til notat om offentliggørelse af UMV på dcum.dk: <http://www.dcum.dk>

Krav VII: UMV'en skal offentliggøres på skolens hjemmeside.

Vi har modtaget 91 UMV'er sendt pr. mail fra erhvervsskolerne²¹. DCUM har derefter kategoriseret skolernes UMV i forhold til ovenstående krav, samt i forhold til yderligere to kategorier, som også afspejler praksis - nemlig at UMV'en er under udarbejdelse, samt at der ingen adgang er til hjemmesiden. Den enkelte UMV optræder kun i én kategori. Tabel 11 viser det samlede resultat for alle typer af erhvervsskoler²², der har indsendt mail med link til deres UMV.

Tabel 11

Kategori	Antal UMV'er	Procent
Fase 1 er gennemført, men fase 2-4 mangler og kortlægningen afspejler elevernes mening om undervisningsmiljøet (krav V)	24	26 %
Fase 1 og 2 er gennemført, men fase 3-4 mangler, og krav V er opfyldt	26	29 %
Fase 1-4 er gennemført, og krav V er opfyldt	30	33 %
UMV er mere end 3 år gammel	4	4 %
UMV er ikke offentliggjort på hjemmesiden	3	3 %
UMV er under udarbejdelse	3	3 %
Ingen adgang til hjemmeside	1	1 %
I alt	91	99 %

Nedenfor vil vi kort gennemgå tabel 11, ved at kommentere på hver fase/kategori og hvor mange skolars UMV, der opfylder kravene til de forskellige faser/kategorier.

Fase 1

Fase 1 i UMV'en er kortlægning af, hvordan eleverne oplever det fysiske, psykiske og æstetiske undervisningsmiljø, og den tilvejebringer de nødvendige data, som UMV'en bygger på. Kortlægningsfasen er således fundamentet for de øvrige faser, men kortlægningen af elevernes mening om undervisningsmiljø kan ikke stå alene. 26 % af de indsendte UMV'er opfylder altså reelt kun krav I og V (afspejler elevernes mening).

Fase 2

I fase 2 beskriver og vurderer man de positive og negative delelementer i undervisningsmiljøet (jf. kortlægningen). Fase 2 indeholder en nødvendig dialog i arbejdsgruppen, sikkerhedsgruppen eller på tværs af afdelingen/skolen om resultatet af kortlægningen. 29 % af de indsendte UMV'er opfylder således reelt kun krav I, II og V.

Ovennævnte UMV'er, tilsammen 55 % af de erhvervsskoler, der har indsendt link til deres UMV, lever endvidere op til krav VI (UMV gennemført inden for de seneste 3 år) og VII (UMV tilgængelig på uddannelsesstedets hjemmeside), men mangler altså de sidste faser i UMV'en og dermed også de sidste kvalitetskrav til UMV'en.

²¹ Der er tale om 91 unikke UMV'er, indsendt fra 73 forskellige erhvervsskoler. De fleste erhvervsskoler har indsendt én samlet UMV for hele skolen, undtagen to tekniske skoler, én kombinationsskole og én SOSU-skole der har indsendt flere end én UMV, fordi disse skoler har lavet UMV'er fordelt på afdelinger eller adresser.

²² Resultater fordelt på de forskellige skoletyper findes i bilag 3.

Fase 3 og 4

I fase 3 bygger man ovenpå vurderingen i fase 2 ved at udarbejde en handlingsplan for, hvilke tiltag skolen konkret vil iværksætte, hvornår og hvem, der er ansvarlig for, at sætte tiltagene i gang. I fase 4 noterer man, hvilke retningslinjer skolen har for opfølgning på handlingsplanen. Man sikrer sig således, at ansvaret for en løbende opfølgning bliver placeret, samt at de enkelte tiltag ikke risikerer at blive glemt eller fulgt op på. På den måde er retningslinjerne for opfølgning med til at sikre et løbende fokus og optimalt også en kontinuerlig dialog i arbejdsgruppen omkring undervisningsmiljøet.

De 33 % af de indsendte UMV'er, der har alle fire faser med i deres UMV, opfylder altså alle kravene til UMV'en, idet disse skoler også har lavet en UMV inden for de sidste 3 år og offentliggjort UMV'en på deres hjemmeside. Disse skoler kan med fordel bruge det elektroniske Danmarkskort over skoler og uddannelsessteder med UMV'er på hjemmesiden www.um-kort.dk

De øvrige krav

Skoler med en UMV, der er mere end 3 år gammel, eller skoler som ikke har offentliggjort UMV'en på deres hjemmeside, eller hvor hjemmesiden ikke er tilgængelig, kan principielt godt have opfyldt de første fem krav. Men da de sidste krav ikke er opfyldt, kan vi ikke tælle skolerne med i den gruppe, der lever op til samtlige kvalitetskrav til UMV'en.

UMV-processen skal forbedres

Tallene fra denne kortlægning og kvalitetsvurdering af erhvervsskolernes UMV'er matcher ikke tallene fra spørgeskemaundersøgelsen, hvor der fx er flere skoler, der anfører at have gennemført fase 3 og udarbejdet handlingsplaner. DCUM's kortlægning af erhvervsuddannelsernes UMV'er i forhold til lovens kvalitetskrav viser, at kun 33 % af de indsendte skolers UMV, lever op til disse krav.

Forskellen i opgørelse kan skyldes, at skolerne selv vurderer, at de øvrige faser er indeholdt i den proces, de har været igennem, som ikke specifikt eller skematisk er nedskrevet i UMV'en. Det kan også forklares med, at skolerne ikke kender reglerne eller har vurderet, at det ikke har været nødvendigt at medtage området som en del af UMV'en. Endelig kan det forklares med, at en del skoler bruger deres elevtilfredshedsundersøgelser, deres trivselsundersøgelser eller deres egne løbende elevervalueringer som deres UMV, hvorfor der ikke er en selvstændig UMV-proces eller procedure på skolen.

Uanset hvad forklaringen er, kan vi konstatere, at disse skolers UMV ikke lever op til lovkravene for en UMV. Endvidere skal det tilføjes, at fordi en skoles UMV lever op til de formelle lovkrav, har vi her ikke vurderet på indholdet af UMV'erne – det kræver en selvstændig undersøgelse. Undersøgelsens resultater kunne dog pege på, at UMV-processen er værd at sætte under lup, at prioritere og forbedre på erhvervsuddannelserne.

UMV'en før og efter initiativet "Bedre skolemiljø"

I spørgeskemaet er skolerne blevet spurgt om, hvorvidt de mener, at udarbejdelsen af deres UMV er blevet mere kvalificeret nu, end før initiativet "Bedre skolemiljø" trådte i kraft.

Svarene lyder at:

- 9 % af skolerne er "helt enige"
- 43 % af skolerne er "lidt enige"
- 8 % af skolerne er "lidt uenige"
- 8 % af skolerne er "helt uenige"
- 22 % af skolerne har ikke udarbejdet en UMV efter initiativet "Bedre skolemiljø" trådte i kraft
- 9 % af skolerne kender ikke initiativet "Bedre skolemiljø".

Det er særligt de 43 %, der er "lidt enige" og de 8 %, der er "lidt uenige", som vi vil kommentere på her. Tilsammen giver det 51 % af skolerne, som med deres svar tilkendegiver, at de ikke er "helt enige" i, at de er blevet bedre til at udarbejde deres UMV under initiativet "Bedre skolemiljø". Det skal her nævnes, at det heller ikke er det eksplicite formål med "Bedre Skolemiljø" at gøre skolerne bedre til at udarbejde UMV'en, vi synes blot, at det kunne være et yderligere perspektiv på evalueringen af initiativets mulige effekter. Ifølge de kvalitative interview kan vi udlede tre mulige forklaringer på uenigheden:

- En forklaring kan være, at skolerne mener, at de er blevet "lidt bedre"/"ikke er blevet bedre" til at udarbejde deres UMV, og at det ikke har noget at gøre med initiativet "Bedre skolemiljø"
- En anden forklaring kan være, at de mener, at de er blevet "lidt bedre"/"ikke er blevet bedre", hvilket delvist kan relateres til initiativet "Bedre skolemiljø"
- Endelig kan uenigheden også forklares med, at skolerne vurderer, at deres måde at arbejde med UMV på er lige så kvalificeret før som efter initiativet "Bedre skolemiljø".

De interviewede skoler samt en del kommentarer i spørgeskemaet understreger igen, at det er svært for skolerne at isolere en virkning til bestemte årsager, jf. fx et citat fra spørgeskemaets kommentarfelt:

» Det er vanskeligt at afgøre præcist, om de omtalte initiativer udelukkende er på baggrund af velfærdsaftalens initiativ om bedre skolemiljø, da skolen naturligvis i flere år har haft fokus på dette emne - blandet andet på grund af, at der i flere år har været krav om gennemførelse af UMV.

Med citatet og ovenstående resultater vil vi runde afsnittet af og konkludere, at UMV'erne ikke er blevet specifikt opprioriteret som følge af initiativet "Bedre skolemiljø", men at flere skoler (26 % jf. tabel 5 side 19) dog har prioriteret at forbedre UMV-processen og dermed kvalificere UMV'en.

12 Konklusioner og anbefalinger

I dette afsluttende kapitel vil vi opsummere de centrale resultater, pointer og problemstillinger, som undersøgelsen og rapporten viser, for at kunne konkludere på de fire forhold som undersøgelsen har til formål at afdække:

- 1 Hvor udbredt et fokus har erhvervsskolerne på undervisningsmiljøet?
- 2 Hvilken effekt har initiativet ”Bedre skolemiljø” på erhvervsskolernes arbejde med undervisningsmiljøet?
- 3 Hvordan arbejder erhvervsskolerne med at udvikle undervisningsmiljøet, herunder hvad der særligt fokuseres på samt hvilke initiativer skolerne iværksætter?
- 4 Hvordan måler skolerne kvaliteten af undervisningsmiljøet, og hvordan arbejder skolerne i praksis med undervisningsmiljøvurderinger?

På baggrund af konklusionerne vil vi opstille en række anbefalinger til Undervisningsministeriet – anbefalinger, som Undervisningsministeriet kan vælge at anvende i den videre evaluering af initiativet ”Bedre skolemiljø” og i det generelle arbejde med undervisningsmiljøet på erhvervsuddannelserne.

Erhvervsskolernes generelle fokus på undervisningsmiljø

Undersøgelsen tegner et generelt billede af, at repræsentanter for skolernes ledelser mener:

- at undervisningsmiljøet er godt på grundforløbet
- at særligt det psykiske undervisningsmiljø opfattes som vigtigt på grundforløbet
- at undervisningsmiljøet på hovedforløbet er mindre vægtet end på grundforløbet
- at særligt det fysiske undervisningsmiljø koblet med en målrettet faglighed er vigtigt på hovedforløbet
- at undervisningsmiljøet prioriteres højt blandt erhvervsskolernes ledelse
- at det er vigtigt at inddrage elevernes synspunkter i arbejdet med at skabe et godt undervisningsmiljø
- at det kan være svært at inddrage eleverne i arbejdet med at skabe et godt undervisningsmiljø, men at det varierer meget fra skoletype til skoletype, og at det er påvirket af lokale forhold som elevgrundlag, skoleforløbets varighed, land/by, boforhold mv.
- at det æstetiske undervisningsmiljø er mindst prioriteret af skolerne
- at erhvervsskolerne arbejder med en vifte af tiltag og tilgange til et bedre undervisningsmiljø
- at erhvervsskolerne er pålagt flere krav, som enten direkte eller indirekte har med undervisningsmiljøet at gøre (fx kvalitetsmålinger/kvalitetssystem, fastholdelse af elever/ øget gennemførelse, nye undervisningsformer og forløb, kontaktlærersystem, bedre vejledning, faglige evalueringer, frafaldsopgørelser, undervisningsmiljøvurderinger)
- at det er svært for skolerne at benævne den præcise årsag til, at dette eller hint projekt blev sat i gang og skaber en positiv effekt i praksis hos eleverne, fx om det lige præcis er ”Bedre skolemiljø”, der er årsagen til, at et konkret tiltag eller projekt blev sat i gang, eller om det er noget andet?
- at erhvervsskolerne har en bevidsthed om, at et godt undervisningsmiljø er vigtigt for elevernes trivsel, motivation og læring

- at et godt undervisningsmiljø kræver et kontinuerligt fokus, kompetent personale, dialog med eleverne og ressourcer (tid og penge)
- at arbejdet med undervisningsmiljøvurderingerne varierer meget i kvalitet og omfang.

Der er altså ingen tvivl om, at erhvervsskolerne set fra ledelsens perspektiv har et stort fokus på et godt undervisningsmiljø og tager arbejdet med det seriøst. De forskellige skoletyper og lokale kontekster spiller afgørende ind og betyder, at der er en stor variation i skolernes tilgang til arbejdet med undervisningsmiljøet. Desuden vil vi tilføje, at undersøgelsen afspejler erhvervsskolernes egen forståelse af arbejdet med undervisningsmiljøet, set og kommenteret fra ledelsens side. Der vil altid være flere vinkler på oplevelsen af og dermed på vurderingen af undervisningsmiljøets kvalitet. Derfor vil billedet af undervisningsmiljøet på erhvervsskolerne sandsynligvis antage en anden form og retning, hvis vi også inddrager elevernes og medarbejdernes stemmer. Det er dog ikke formålet med denne undersøgelse.

Initiativet "Bedre skolemiljø"

Initiativet "Bedre skolemiljø" på erhvervsuddannelserne har generelt en positiv effekt: At der bliver sat endnu mere fokus på undervisningsmiljøet er med til at skærpe indsatserne, mener skolernes ledelser. De giver udtryk for, at med flere økonomiske midler er der på mange skoler realiseret tiltag, som man ellers ikke kunne realisere inden for normale bevillinger. Samtidig gør skolerne opmærksom på, at det er svært for dem præcis at vide og måle, hvilke tiltag der har hvilke effekter, samt at de enkelte tiltag ofte udspringer af mange forskellige faktorer. Således er "Bedre skolemiljø" blot ét ud af flere centrale initiativer som fx krav om handlingsplaner for fastholdelse. Det er således svært og nogle gange helt umuligt, mener skolerne, at opdele praksis i den skematiske mål- og evalueringsramme, der pålægges ovenfra.

Gennem kommentarer i spørgeskemaet og gennem de kvalitative interview er det tydeligt, at de fleste erhvervsskoler giver udtryk for, at de længe har arbejdet med at udvikle deres undervisningsmiljø som en helt naturlig del af en generel kvalitetsudvikling af uddannelserne og som følge af Undervisningsmiljøloven. Flere skoler fremhæver, at det politiske og administrative fokus på bekæmpelse af frafald og øget gennemførelse samt initiativet "Bedre skolemiljø" er med til at understrege betydningen af et godt undervisningsmiljø samt definere og begrebsliggøre parametre og muligheder inden for undervisningsmiljøet. Men det gør det ikke nemmere for skolerne at sige, hvad de har igangsat som følge af hvad.

For langt de fleste erhvervsskoler skelner ikke i praksis på denne måde. Når de planlægger eller iværksætter nye tiltag, hvad enten det gælder et bedre undervisningsmiljø, UVM-processen, øget gennemførelse, mere praktisk undervisning, bedre samarbejde med praktiksteder, efteruddannelse af lærere osv., sker det på baggrund af en række faktorer. Det kan være evalueringer fra eleverne, ønsker fra medarbejderne, centrale krav og initiativer, samarbejdsrelationer med andre uddannelsesinstitutioner og virksomheder, videreudvikling af eksisterende tiltag, erfaringer, gode ideer, økonomiske ressourcer osv.

Desuden fremhæver nogle af skolerne, at de mange forskellige centrale krav og mål kommer til at overlape hinanden, hvilket gør det administrativt tungt at afrapportere. Flere skoler understreger, at centrale eller overordnede mål er godt, men at disse mål skal udmøntes/operationaliseres og evalueres lokalt.

Flere skoler siger endvidere, at informationsflowet fra Undervisningsministeriet i forbindelse med "Bedre skolemiljø" kunnet have været mere klart og direkte.

Endelig afdækker undersøgelsen, at det for de fleste erhvervsskoler gælder, at grundforløbseleverne kræver en særlig eller anden opmærksomhed end hovedforløbseleverne, men det betyder ikke, at skolerne kun har fokus på undervisningsmiljøet på grundforløbet og ikke gør noget for et godt undervisningsmiljø på hovedforløbet. Men som et centralt udmeldt initiativ er de ekstra økonomiske midler til et bedre undervisningsmiljø hos hovedparten af erhvervsskolerne udmøntet på grundforløbet – som intenderet fra Undervisningsministeriet.

Udvikling af undervisningsmiljøet

Ifølge undersøgelsen udvikler erhvervsskolerne løbende deres undervisningsmiljø. Således fremhæver mange, at det fysiske undervisningsmiljø længe har været i fokus, mens det psykiske og sociale undervisningsmiljø er det, som for tiden udvikles mest, særligt på grundforløbet. Det sker blandt andet i erkendelse af, at et godt undervisningsmiljø er med til at nedbringe frafaldet og også med til at tiltrække de unge. Trivsel og velbefindende, herunder gode relationer og en mangesidet vejledning, samt høj faglighed er vigtige faktorer for både rekruttering som fastholdelse af unge i uddannelsen. I interviewene understreger de fleste skoler, at deres tiltag til at styrke det sociale liv, ungdomsmiljøet, bedre vejledning, coaching, et personale med bredere pædagogiske kompetencer osv. alt sammen er tiltag, der styrker et bedre undervisningsmiljø og fastholdelsen af de unge i uddannelsen.

Vi ser da også i rapporten, at erhvervsskolerne har iværksat mange forskellige tiltag til forbedring af undervisningsmiljøet på primært grundforløbet – og at det sker både som følge af initiativet "Bedre skolemiljø" og uafhængigt af dette, jf. kapitel 5 og 6. Men som det fremgår af kapitel 7, findes der også en del tiltag til forbedring af undervisningsmiljøet på hovedforløbene, om end en del skoler ikke har et konkret overblik over disse tiltag.

De mange forskellige tiltag til et bedre undervisningsmiljø er ikke alle lige afprøvede, dokumenterede eller udbredte. Det er heller ikke alle skoler, der har en systematik i tiltagene eller konsekvent følger op på dem, hvorfor nogle, fx mentorordninger, virker meget forskelligt fra skole til skole. I kapitel 10 ser vi endvidere forslag til, hvad skolerne mener, der skal til for at gøre deres undervisningsmiljø endnu. De fleste ønsker en bedre økonomi, mens andre peger på en variation af tiltag.

Kvalitet i undervisningsmiljøet og undervisningsmiljøvurderingerne

Vi ser i rapporten, at erhvervsskolerne generelt arbejder på mange måder med kvalitetsmåling af undervisningsmiljøet. De bruger forskellige værktøjer og systemer til kvalitetsmåling, og hvad angår de skoler, der bruger benchmarking, anvender også de flere forskellige systemer.

Når det kommer til undervisningsmiljøvurderingerne, UMV'erne, ser vi, at kun 33 % af de indsendte UMV'er lever op til samtlige af lovens krav. I den forbindelse vil vi understrege, at en formmæssig korrekt UMV, der opfylder lovens krav, ikke nødvendigvis betyder, at der er kvalitet i indholdssiden eller viser sig at have en konstruktiv effekt i praksis, men man er godt på vej, idet de lovmæssige formkrav lægger op til kvalitet i såvel indhold som proces. Vi ser endvidere i undersøgelsen, at skolerne igen benytter en variation af metoder og værktøjer til udarbejdelsen af deres UMV.

Fra DCUMs side undrer vi os over, at så mange erhvervsuddannelser ikke lever op til lovens krav vedrørende undervisningsmiljøvurderingerne. En forklaring, som vi kan spore fra interviewene, er muligvis, at flere skoler ikke har et tilstrækkeligt kendskab til undervisningsmiljøets lovgrundlag og dermed til kravene til en UMV. Denne forklaring underbygges af skolernes svar i spørgeskemaet, hvor de ifølge egen forståelse har lavet en UMV ved at gennemføre en tilfredshedsmåling eller forløbsevaluering blandt eleverne, og på baggrund heraf har de så udarbejdet en plan eller drøftet muligheder for at løse eventuelle problemer.

Det kan desuden undre, at skolerne ikke anskuer UMV'en som et mere centralt kvalitetsmålingsredskab og udviklingsparameter, men i stedet lægger vægt på tilfredshedsmålinger af forskellig karakter. De kan være udmærkede, men for det første mener vi, at tilfredshed ikke i sig selv er lig med kvalitet og substans, og for det andet er tilfredshedsmålinger ikke specifikt rettet mod at opfylde kravene til UMV, hvorfor skolerne må gennemføre flere undersøgelsesprocesser. Det kan virke som dobbeltarbejde, og for både elever og medarbejdere kan det opleves som demotiverende tidsspilde.

Endelig er det en ret stor del af erhvervsskolerne (61 %), der betaler eksterne virksomheder for kvalitetsmåling af undervisningsmiljøet, mens det samme gælder for 26 % af skolerne mht. undervisningsmiljøvurderingerne. Det kan måske forklares med, at skolerne har brugt disse systemer igennem flere år og derfor - hvad enten det så skyldes vanens magt eller det er mere grundigt overvejet - fortsætter med at benytte disse. Det kan også forklares med, at skolerne ikke har kendskab til andre værktøjer, metoder og systemer, som eksempelvis er gratis at anvende.

Anbefalinger

På baggrund af hele undersøgelsen, rapporten og ovenstående konklusioner anbefaler DCUM til Undervisningsministeriet:

- at anerkende erhvervsskolerne for deres generelt store fokus på undervisningsmiljøet og for at iværksætte så mange forskellige tiltag til forbedring af undervisningsmiljøet, samt at opmuntre skolerne til at fortsætte det gode arbejde med tiltag og projekter til forbedring af undervisningsmiljøet – på både grundforløb og hovedforløb.
- at Undervisningsministeriet er opmærksom på, at en indsats/kvalitativ forbedring i forbindelse med undervisningsmiljø kræver ekstra ressourcer og tid fra skolernes side. I den forbindelse fremhæver flere af skolerne, at nogle af de mange tiltag, som initiativet ”Bedre skolemiljø” har afstedkommet, risikerer at gå tabt, hvis de udelukkende skal finansieres af skolernes ordinære driftsmidler.
- at iværksætte en opfølgende og kvalitativ videnindsamling på den brede vifte af tiltag til forbedring af undervisningsmiljøet og på de praksiserfaringer, der bliver gjort på erhvervsuddannelser med hensyn til at forandre praksis.
- at centrale initiativer fra Undervisningsministeriet kommunikeres klart og direkte ud til erhvervsskolerne, eventuelt målrettet de forskellige skoletyper. Samtidig finder vi, at det er vigtigt ved hvert centralt initiativ, at man overvejer, hvordan det vil fungere i mødet med en lokal virkelighed. Vil det evt. skabe flere dilemmaer, tvivl og modstand end reelle muligheder for visse typer af erhvervsskoler. Kan en konstruktiv dialog forud for nye

centrale udmeldinger eller en løbende konstruktiv dialog med de forskellige skoletyper organiseres, så eventuel modstand håndteres og informationsflowet bliver bedre mellem Undervisningsministeriet og skolerne?

- at explicitere og klart formidle lovgrundlaget for og kravene til undervisningsmiljøvurderingerne, UMV'er, med henblik på at opfordre erhvervsskolerne til at kvalificere arbejdet med deres UMV'erne og hele UMV-processen.
- at introducere en udvidet tilgang til mulighederne med UMV'en og UMV-processen – fx at skolerne kan bruge UMV'en som et kvalitetsmålings- og styringsredskab samt som en platform for dialog og en fremadrettet proces mellem elever, medarbejdere og ledelse. En konstruktiv UMV-proces kan tilføje skolerne mere substans og værdi i kvalitetsarbejdet end fx tilfredshedsmålinger kan. UMV-processen tydeliggør samtidig, at udvikling af undervisningsmiljøet kræver en kontinuerlig indsats, en vilje og evne fra ledelse og medarbejdere, inddragelse af elever, ressourcer samt for nogle skoler også mere kendskab til mulige tiltag, metoder og tilgange.
- at skabe mere sammenhæng i praksis og mindre administrativ tung afrapportering ved at samle de centrale krav og initiativer under en bredere overskrift, der kan rumme flere målsætninger og praksistiltag, som i praksis er tæt forbundne og dermed svære at isolere og afrapportere på. Fx kunne en bredere og mere samlende overskrift være undervisningsmiljøet. Herunder kunne man placere krav om tiltag til fastholdelse/øget gennemførelse, nye undervisningsformer, diverse elevevalueringer og tilfredshedsmålinger mv. Endelig kunne undervisningsmiljøet med fordel være et selvstændigt parameter i skolens kvalitetssystem.

Dansk Center for Undervisningsmiljø, DCUM, indgår gerne en dialog med Undervisningsministeriet om ovenstående anbefalinger.

Bilag

Kein Metall
schmelzen
nicht in die
Drehrichtung
Drehen
Drehen
Drehen
Drehen
Drehen
Drehen

Bilag 1: Faktaark

Herunder beskriver vi centrale udtryk og begreber, herunder også forkortelser, der har betydning for forståelsen af undervisningsmiljøområdet samt for rapportens kontekst.

Initiativet om "Bedre skolemiljø"

Undervisningsmiljø/skolemiljø er for så vidt angår de erhvervsrettede ungdomsuddannelser et prioriteret område i forbindelse med Velfærdsaftalen jf. pkt. 4.1.2. vedrørende "Bedre skolemiljø". Aftaleteksten lyder:

Et godt socialt og fysisk undervisningsmiljø i de grundlæggende erhvervsrettede ungdomsuddannelser er vigtigt for, at eleverne kan fastholdes i uddannelserne. Der afsættes derfor midler til et bedre skolemiljø i form af blandt andet lektieværksteder og afvekslende undervisning.

Undervisningsmiljøloven

Lov om elevers og studerendes undervisningsmiljø trådte i kraft august 2001. Nedenfor citeres fra lovens kapitel 1 om rettigheder og pligter:

§ 1. Elever, studerende og andre deltagere i offentlig og privat undervisning har ret til et godt undervisningsmiljø, således at undervisningen kan foregå sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt. Undervisningsmiljøet på skoler og uddannelsesinstitutioner (uddannelsessteder) skal fremme deltagernes muligheder for udvikling og læring og omfatter derfor også uddannelsesstedets psykiske og æstetiske miljø.

Stk. 2. Den myndighed, bestyrelse eller person, der har ansvar for uddannelsesstedet, skal sørge for, at de krav, der er omtalt i stk. 1, bliver opfyldt.

Stk. 3. Eleverne og de studerende m.fl. skal medvirke til og samarbejde med ledelsen om at tilvejebringe og opretholde et godt undervisningsmiljø og herunder bidrage til, at de foranstaltninger, der træffes for at fremme et godt undervisningsmiljø, virker efter deres hensigt.

Se hele lovtæksten på www.retsinformation.dk.

Det psykiske undervisningsmiljø

Når man taler om det psykiske undervisningsmiljø, omhandler det både sociale og individuelle faktorer som fx: fællesskab, venskab, samarbejde, sociale kompetencer og spilleregler, mobning og chikane, isolation, konflikter, omgangstone, medbestemmelse, vejledning, stresshåndtering, mangel på udfordringer og faglig stimulering mm.

Det fysiske undervisningsmiljø

Det fysiske undervisningsmiljø omhandler bl.a. undervisningslokalernes indretning og funktion som fx: inventar, pladsforhold, IT-udstyr, adgangsveje, gulvbelægning, lysforhold, indeklima, temperatur, akustik, støjpåvirkning, rengøring, bespisning/opbevaring af madpakke, beredskabsplan ved brand, sikkerhed ved brug af maskiner mm.

Det æstetiske undervisningsmiljø

Det æstetiske undervisningsmiljø omhandler både, hvordan tingene ser ud, og hvordan samspillet er mellem kroppens sanser og rummet. Elementer, der kan have betydning for rummets æstetik, er fx: lys, materialer, overflader, strukturer, variation, detaljer, farver, arkitektur, indretning, indeklima, akustik mm.

Undervisningsmiljøvurderingen – UMV

En undervisningsmiljøvurdering, UMV, består af 4 faser, der alle skal inddrage eleverne. UMV'en skal ifølge Undervisningsmiljøloven revideres mindst hver 3. år, ligesom den skal være tilgængelig på skolens hjemmeside. De 4 faser i UMV'en er:

- 1 Kortlægning af elevernes/de studerendes fysiske, psykiske og æstetiske undervisningsmiljø
- 2 Beskrivelse og vurdering af resultaterne fra kortlægningen - positivt og negativt
- 3 En handlingsplan til forbedring af undervisningsmiljøet
- 4 Retningslinjer for opfølgning på handlingsplanen.

Undervisningsmiljørepræsentanter – UMR

En undervisningsmiljørepræsentant, UMR, er elevernes "talsmand" i forhold til undervisningsmiljøet på skolen. Eleverne har ret til at vælge 2 UMR'er pr. sikkerhedsgruppe, der er dannet på uddannelsesstedet. UMR'erne har ret til at tage initiativer vedrørende forhold af betydning for undervisningsmiljøet.

Termometeret

Termometeret er et elektronisk spørgeskema- og benchmarkingssystem, udviklet og drevet af Dansk Center for Undervisningsmiljø, DCUM. Termometeret er udviklet til at kortlægge skolers og uddannelsesinstitutioners fysiske, psykiske og æstetiske undervisningsmiljø. Som spørgeskemaværktøj er Termometeret fleksibelt, dvs. man kan vælge mellem forskellige emner, vælge at tilføje emner og spørgsmål og vælge, hvor mange elever/studerende, der skal besvare et spørgeskema. Værktøjet er gratis at anvende for skoler og uddannelsessteder, der selv opsætter deres undersøgelse som en del af deres undervisningsmiljøvurdering. Efter en undersøgelse er afsluttet kan uddannelsesstedet trække en rapport med forskellige filtrerings- og sammenligningsmuligheder. Målgruppen for Termometerets spørgeskemaer er alle elever og studerende på landets skoler og uddannelsesinstitutioner.

Se mere på www.termometeret.dk

Bilag 2: Interviewguide til kvalitative interview

opfølgning på spørgeskemaundersøgelsen

Initiativet "Bedre skolemiljø"

- 1 Hvor godt kender du initiativet "Bedre skolemiljø"?
- 2 Hvilke initiativer har I iværksat som del af "Bedre Skolemiljø"?
- 3 Virker tiltagene? Hvordan?
- 4 Hvilke ville I alligevel have iværksat?
- 5 Hvad tror du, det betyder, når mange i spørgeskemaet har svaret "Lidt enig" til følgende:

Hvis du skal sammenligne tiden før og efter initiativet om 'Bedre skolemiljø' blev iværksat, hvor enig er du så i følgende udsagn...	Helt enig	Lidt enig	Lidt uenig	Helt uenig	Ved ikke
(14b) ...kvaliteten af undervisningsmiljøet på grundforløbet generelt er blevet højere som følge af initiativet om 'Bedre skolemiljø'	11,84% (9/76)	60,53% (46/76)	11,84% (9/76)	1,32% (1/76)	14,47% (11/76)

- 6 Gør initiativet "Bedre skolemiljø" nogen forskel for jer? Hvilken/hvordan?
- 7 Hvad kunne I ønske jer af Undervisningsministeriet, når de sender et nyt initiativ ud, som fx "Bedre Skolemiljø"?

Grundforløbet generelt

- 8 Hvad, tror du, at det betyder, når man svarer "ja, i nogen grad" til spørgsmål 3, 4, 5 og 6 i spørgeskemaet?

Mener du, at...	Ja, i høj grad	Ja, i nogen grad	Ja, i mindre grad	Nej, slet ikke	Ved ikke
(3) ...undervisningsmiljøet generelt set er godt på grundforløbet?	46,99% (39/83)	48,19% (40/83)	2,41% (2/83)	0,00% (0/83)	2,41% (2/83)
(4) ...det psykiske undervisningsmiljø er godt på grundforløbet?	33,73% (28/83)	62,65% (52/83)	1,20% (1/83)	0,00% (0/83)	2,41% (2/83)
(5) ...det fysiske undervisningsmiljø er godt på grundforløbet?	34,94% (29/83)	54,22% (45/83)	8,43% (7/83)	0,00% (0/83)	2,41% (2/83)
(6) ...det æstetiske undervisningsmiljø er godt på grundforløbet?	24,10% (20/83)	43,37% (36/83)	28,92% (24/83)	0,00% (0/83)	3,61% (3/83)

- 9 Specifikt for handelsskoler: ifølge spørgeskemaundersøgelsen er der næsten udelukkende tiltag på grundforløb – hvorfor?
- 10 Og de øvrige: hvorfor en ligelig fordeling på grund- og hovedforløb mht. tiltag til forbedring af undervisningsmiljøet? (jf. spørgsmål 13 i spørgeskemaet)

(13) Hvordan er jeres prioritering af tiltag til forbedring af undervisningsmiljøet generelt?	
Ligelig fordeling af tiltag på grundforløb og hovedforløb	63,86% (53/83)

Hovedforløbet og sammenligninger/forskelle mellem grund- og hovedforløb

- 11 Hvorfor, tror du, er der hele 16 % af skolerne i spørgeskemaundersøgelsen, der har svaret, at de ikke ved, om undervisningsmiljøet på hovedforløbet er godt?
- 12 Hvad er de største forskelle på grundforløb og hovedforløbs elever? – og undervisningen?
- 13 Spørg de forskellige skoletyper om deres prioriteringer af tiltag på hovedforløbene (jf. rapportens tabel 7)

Fastholdelse – øget gennemførelse

- 14 Ser du nogen direkte sammenhænge mellem undervisningsmiljø/skolemiljø og frafald? Hvordan? Uddyb/fortæl!
- 15 Hvordan bekæmper I frafald og hvilke krav til at bekæmpelse af frafald bliver I stillet (fx fastholdelse, vejledning, andet)?
- 16 Hvilke andre faktorer end undervisningsmiljøet betyder noget for fastholdelse af elever i en uddannelse?

Kvalitetsmålinger, benchmarking og UMV

- 17 Det fremgår af spørgeskemaundersøgelsen, at en del erhvervsskoler arbejder med elevtilfredshedsundersøgelser og bruger disse undersøgelser i deres UMV. Hvorfor så meget fokus på elevtilfredshed, tror du?
- 18 Det fremgår også af spørgeskemaundersøgelsen, at en del skoler anvender systemer og værktøjer, som kræver betaling. Hvad kan disse systemer og værktøjer tilføre jer? (og evt.: hvorfor ikke benytte et system (Termometeret.dk), som er gratis at anvende og elektronisk tilgængelig?)
- 19 Hvad giver det jer at være med i et benchmarkingnetværk?
- 20 Hvordan inddrager I eleverne i arbejdet med undervisningsmiljøet – på grundforløbet og hovedforløbet?

Bilag 3: Resultater af kortlægningen af erhvervsskolernes UMV'er

SAMLET RESULTAT FOR ALLE SKOLETYPER

Kategori	Antal UMV'er	Procent
Fase 1 er gennemført, men fase 2-4 mangler Kortlægningen afspejler elevernes mening om undervisningsmiljøet	24	26 %
Fase 1 og 2 er gennemført, men fase 3-4 mangler	26	29 %
Fase 1-4 er gennemført	30	33 %
UMV er mere end 3 år gammel	4	4 %
UMV er ikke offentliggjort på hjemmesiden	3	3 %
UMV er under udarbejdelse	3	3 %
Ingen adgang til hjemmeside	1	1 %
I alt	91	99 %

TEKNISKE SKOLER

Kategori	Antal UMV'er	Procent
Fase 1 er gennemført, men fase 2-4 mangler Kortlægningen afspejler elevernes mening om undervisningsmiljøet	1	5 %
Fase 1 og 2 er gennemført, men fase 3-4 mangler	10	45 %
Fase 1-4 er gennemført	9	41 %
UMV er mere end 3 år gammel	-	-
UMV er ikke offentliggjort på hjemmesiden	1	5 %
UMV er under udarbejdelse	1	5 %
Ingen adgang til hjemmeside	-	-
I alt	22	101 %

HANDELSSKOLER

Kategori	Antal UMV'er	Procent
Fase 1 er gennemført, men fase 2-4 mangler Kortlægningen afspejler elevernes mening om undervisningsmiljøet	9	39 %
Fase 1 og 2 er gennemført, men fase 3-4 mangler	3	13 %
Fase 1-4 er gennemført	8	35 %
UMV er mere end 3 år gammel	1	4 %
UMV er ikke offentliggjort på hjemmesiden	1	4 %
UMV er under udarbejdelse	1	4 %
Ingen adgang til hjemmeside	-	-
I alt	23	99 %

LANDBRUGSSKOLER

Kategori	Antal UMV'er	Procent
Fase 1 er gennemført, men fase 2-4 mangler Kortlægningen afspejler elevernes mening om undervisningsmiljøet	2	33 %
Fase 1 og 2 er gennemført, men fase 3-4 mangler	1	17 %
Fase 1-4 er gennemført	2	33 %
UMV er mere end 3 år gammel	-	-
UMV er ikke offentliggjort på hjemmesiden	-	-
UMV er under udarbejdelse	1	17 %
Ingen adgang til hjemmeside	-	-
I alt	6	100 %

SOSU SKOLER

Kategori	Antal UMV'er	Procent
Fase 1 er gennemført, men fase 2-4 mangler Kortlægningen afspejler elevernes mening om undervisningsmiljøet	7	50 %
Fase 1 og 2 er gennemført, men fase 3-4 mangler	4	29 %
Fase 1-4 er gennemført	1	7 %
UMV er mere end 3 år gammel	1	7 %
UMV er ikke offentliggjort på hjemmesiden	-	-
UMV er under udarbejdelse	-	-
Ingen adgang til hjemmeside	1	7 %
I alt	14	100 %

KOMBINATIONSSKOLER

Kategori	Antal UMV'er	Procent
Fase 1 er gennemført, men fase 2-4 mangler Kortlægningen afspejler elevernes mening om undervisningsmiljøet	3	16 %
Fase 1 og 2 er gennemført, men fase 3-4 mangler	6	32 %
Fase 1-4 er gennemført	8	42 %
UMV er mere end 3 år gammel	1	5 %
UMV er ikke offentliggjort på hjemmesiden	1	5 %
UMV er under udarbejdelse	-	-
Ingen adgang til hjemmeside	-	-
I alt	19	100 %

ANDRE SKOLETYPER

Kategori	Antal UMV'er	Procent
Fase 1 er gennemført, men fase 2-4 mangler Kortlægningen afspejler elevernes mening om undervisningsmiljøet	2	29 %
Fase 1 og 2 er gennemført, men fase 3-4 mangler	2	29 %
Fase 1-4 er gennemført	2	29 %
UMV er mere end 3 år gammel	1	14 %
UMV er ikke offentliggjort på hjemmesiden	-	-
UMV er under udarbejdelse	-	-
Ingen adgang til hjemmeside	-	-
I alt	7	101 %

Bilag 4: Værktøjer til UMV, kvalitetsmåling og benchmarking

Nedenfor følger en kort beskrivelse af de værktøjer og systemer, der er nævnt i kapitel 10 og 11 i rapporten.

ESB-netværket

ESB-netværket står for Evaluering, Samarbejde og Benchmarking, og netværket tilbyder et spørgeskemaværktøj til blandt andet tilfredshedsmålinger blandt elever. Med den enkelte måling følger en rapport med oversigter og anbefalinger til indsatsområder. Endelig tilbyder ESB-netværket skoler og uddannelsesinstitutioner, at de kan deltage i et netværk, hvor man mødes og drøfter evalueringer, benchmarking/benchlearning samt udvikling af såvel systemet som muligheder med evalueringskoncepter. ESB-netværket administreres af en række uddannelsesinstitutioner, og man samarbejder med et privat firma om udviklingen af system og værktøj. ESB-netværket udspringer af de tekniske skoler, men tæller i dag også andre, fx handelsskoler, SOSU-skoler og gymnasier. Skolerne betaler for at være medlem og benytte værktøj og system.

www.es-benchmarking.dk

Uddannelsesbenchmark

Uddannelsesbenchmark tilbyder blandt andet et samlet kvalitetsværktøj, herunder et spørgeskemaværktøj til trivselsundersøgelser blandt elever. Værktøjet genererer rapporter ud fra undersøgelserne, og de indeholder bl.a. forslag til indsatsområder. Systemet tilbyder også benchmarking og belønning af de bedst kvalificerede skoler inden for systemet. De medvirkende skoler tilbydes endvidere at deltage i et netværk af skoler til benchlearning gennem besøg, dialog og konferencer. En styregruppe bestående af blandt andet repræsentanter for de deltagende skoler administrerer netværket og bidrager til at udvikle spørgeskemaværktøjet. Systemet udvikles af et privat firma. Uddannelsesbenchmark blev oprindeligt startet af nogle handelsskoler, men rummer i dag også andre skoletyper som gymnasier og erhvervsakademier. Skolerne betaler for at være medlem og benytte systemet og værktøjet.

www.uddannelsesbenchmark.dk

Termometeret

Termometeret er et fleksibelt og internetbaseret spørgeskemaværktøj målrettet til kortlægning af undervisningsmiljøet på skoler og uddannelsessteder. Systemet tilbyder endvidere mulighed for sammenligninger inden for egne undersøgelser og benchmarking med andre skoler og uddannelsessteder. Termometeret er tænkt som skolens eget værktøj til kvalitetsmåling af undervisningsmiljøet. Det er således skolens selv, der opsætter og gennemfører en undersøgelse, der kan tilpasses antal elever, hold og/eller afdelinger. Man kan vælge mellem forskellige emner, ligesom man kan tilføje egne skolespecifikke emner. Straks når undersøgelsen er afsluttet, har skolen adgang til resultaterne, hvorefter skolen selv vurderer resultaterne og udarbejder en handlingsplan for eventuelle indsatsområder. Termometeret er udviklet af Dansk Center for Undervisningsmiljø, der driver og fortsat udvikler systemet. Termometeret er gratis at anvende for skoler og uddannelsessteder.

www.termometeret.dk

Alternative værktøjer

8 % af skolerne i undersøgelsen bruger andre værktøjer end de ovennævnte tre til evaluering og kvalitetsmåling af undervisningsmiljøet (jf. kapitel 10 i rapporten). Eksempler på disse værktøjer, metoder og tilgange er:

- Lærernes evalueringer
- Elevrådskontakt (kontakt mellem elevråd, medarbejderne og ledelsen)
- Fællesudvalgsmøder med eleverne 8 gange om året, hvor undervisningsmiljøet er et fast punkt, herunder fælles drøftelser af problemstillinger samt mulige løsninger og handlinger
- Inddragelse af elevråd, klassemøder og gangmøder på kostafdeling
- Evalueringer ved starten af og midt i grundforløbet
- Interne evalueringsskemaer
- En lille skole med et tæt og nært netværk mellem elever og medarbejdere, der opsuger elevernes reaktioner i hverdagen

6 % af de skoler, der i undersøgelsen gør brug af benchmarking (jf. kapitel 10 i rapporten) angiver, at de bruger andre værktøjer end ovennævnte tre til benchmarking. Det er fx:

- Benchmarking gennem ressourceudtræk fra elevadministrationssystem LUDUS
- Benchmarking gennem Synergiskolerne (fra 2009 med i Uddannelsesbenchmark)

Endvidere skal det nævnes, at handelsskolerne fremhæver deres såkaldte besøgsnetværk gennem Uddannelsesbenchmark som værdifuldt: På baggrund af benchmarking tager en gruppe rundt og besøger udvalgte skoler, taler med ledelse, medarbejdere og elever på de pågældende skoler og skriver efterfølgende en benchlearningrapport, der udsendes til alle skolerne i netværket. Det understreges af skolerne, at disse benchlearningrapporter er målrettet ledelsen, der så vurderer, om medarbejderne lokalt skal inddrages i en proces om et nyt tiltag/ en ny praksis.

dcum.

Dansk Center for Undervisningsmiljø • Danish Centre of Educational Environment
www.dcum.dk • dcum@dcum.dk • tlf. +45 722 654 00 • fax +45 722 654 01
Postboks 2077 • Blommevej 40 • DK - 8930 Randers NØ